

Justitiekommitténs betänkande 2025/26:JuU38

Ett förstärkt samhällsskydd och tydligare reaktioner vid återfall i brott

Sammanfattning

Utskottet ställer sig bakom regeringens förslag till ändringar i bl.a. brottsbalken och fängelselagen, som syftar till att stärka samhällsskyddet vid allvarlig och upprepad brottslighet, minska risken för återfall i brott, öka tryggheten för brottsoffer och skärpa reaktionerna vid misskötsamhet eller återfall i brott. Lagändringarna innebär bl.a. följande:

- Rymning från vissa former av frihetsberövande, såsom häkte, anstalt och förvar, kriminaliseras.
- Återfall i brott får större betydelse vid straffmätningen.
- Möjligheterna att förena skyddstillsyn med fängelse utökas.
- Den som är dömd till skyddstillsyn eller är villkorligt frigiven ska meddelas begränsningar av rörelsefriheten (vistelseföreskrift) om han eller hon är involverad i eller har koppling till en grupp som utövar allvarlig brottslighet och riskerar att begå eller på annat sätt medverka till allvarlig brottslighet på en viss plats eller inom ett visst område.
- Vistelseföreskrifter ska kunna meddelas i syfte att skydda målsäganden.
- För att möjliggöra en mer individualiserad utslussning från anstalt utmönstras den kategorisering av särskilda utslussningsåtgärder som anges i lagtext (frigång, vårdvistelse, vistelse i halvvägshus och utökad frigång). Åtgärderna benämns i stället frigivningsförberedande åtgärder.
- Det anges i lag att involvering i, eller koppling till, en grupp som utövar allvarlig brottslighet ska beaktas vid beslut om permission.

Lagändringarna föreslås träda i kraft den 2 juli 2026.

Utskottet anser att riksdagen bör avslå motionsyrkandet.

I betänkandet finns en reservation (MP).

Behandlade förslag

Proposition 2025/26:181 Ett förstärkt samhällsskydd och tydligare reaktioner vid återfall i brott.

Ett yrkande i en följdmotion.

Innehållsförteckning

Utskottets förslag till riksdagsbeslut	4
Redogörelse för ärendet	5
Utskottets överväganden	6
Ett förstärkt samhällsskydd och tydligare reaktioner vid återfall i brott	6
Utskottets ställningstagande	21
Reservation	23
Kriminalisering av rymning, punkt 1 (MP)	23
<i>Bilaga 1</i>	
Förteckning över behandlade förslag	25
Propositionen	25
Följdmotionen	25
<i>Bilaga 2</i>	
Regeringens lagförslag	26

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

1. Kriminalisering av rymning

Riksdagen antar

a) regeringens förslag till lag om ändring i brottsbalken i de delar det avser 17 kap. 12, 12 a och 16 §§ samt 21 kap. 7 och 15 §§,

b) regeringens förslag till lag om ändring i lagen (1994:1811) om disciplinansvar inom totalförsvaret, m.m.

Därmed bifaller riksdagen proposition 2025/26:181 punkterna 1 i denna del och 3 samt avslår motion

2025/26:4062 av Ulrika Westerlund m.fl. (MP).

Reservation (MP)

2. Regeringens lagförslag i övrigt

Riksdagen antar regeringens förslag till

1. lag om ändring i brottsbalken,

2. lag om ändring i socialförsäkringsbalken,

3. lag om ändring i fängelselagen (2010:610),

4. lag om ändring i lagen (2026:000) om verkställighet av säkerhetsförvaring,

i de delar som inte omfattas av utskottets förslag ovan.

Därmed bifaller riksdagen proposition 2025/26:181 punkterna 1 i denna del, 2, 4 och 5.

Stockholm den 26 maj 2026

På justitieutskottets vägnar

Henrik Vinge

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Henrik Vinge (SD), Mikael Damsgaard (M), Heléne Björklund (S), Pontus Andersson Garpvall (SD), Petter Löberg (S), Anna Wallentheim (S), Mattias Vepsä (S), Fredrik Kärrholm (M), Gudrun Nordborg (V), Torsten Elofsson (KD), Mats Hellhoff (SD), Ulrika Westerlund (MP), Martin Melin (L), Sanna Backeskog (S), Ludvig Ceimertz (M) och Daniel Bäckström (C).

Redogörelse för ärendet

I betänkandet behandlar utskottet proposition 2025/26:181 Ett förstärkt samhällsskydd och tydligare reaktioner vid återfall i brott. I propositionen finns en redogörelse för ärendets beredning fram till regeringens beslut om propositionen.

Regeringens förslag till riksdagsbeslut finns i bilaga 1. Regeringens lagförslag finns i bilaga 2.

En motion med ett yrkande har väckts med anledning av propositionen. Förslaget i motionen finns i bilaga 1.

Riksdagen har tidigare gjort tillkännagivanden till regeringen som rör frågor som anknyter till de som nu behandlas i propositionen. I betänkandet behandlar utskottet även regeringens redovisning av åtgärder med anledning av dessa tillkännagivanden.

Utskottets överväganden

Ett förstärkt samhällsskydd och tydligare reaktioner vid återfall i brott

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen antar regeringens lagförslag om ett förstärkt samhällsskydd och tydligare reaktioner vid återfall i brott, som bl.a. innebär ändringar i brottsbalken och fängelselagen. Därmed avslår riksdagen ett motionsyrkande om delvis avslag på propositionen.

Jämför reservationen (MP).

Gällande rätt

Rymning, avvikelse och avvikning

Begrepp och statistik

Kriminalvården definierar incidenter där en intagen olovligen lämnar ett häkte eller en anstalt på olika sätt beroende av vilken nivå av kontroll den intagne stod under vid tiden för incidenten. Begreppet rymning används när en intagen som är placerad i en anstalt i säkerhetsklass 1 eller 2, eller på ett häkte, tar sig ut därifrån (direktrymning) eller när en intagen lämnar en permission eller transport som är bevakad av personal (övrig rymning). Begreppet avvikelse används när en intagen som är placerad i en anstalt i säkerhetsklass 3 tar sig ut därifrån (direktavvikelse) eller när en intagen inte återvänder från en permission på egen hand (avvikelse). Antalet direktrymningar från häkte och anstalt har minskat över tid och det inträffade inte något fall av direktrymning från ett häkte eller en anstalt under 2020–2024. År 2022 rymde en häktad person i samband med en tingsrättsförhandling och 2023 inträffade två rymningar i samband med transporter. I september 2025 rymde två personer från ett häkte. Antalet direktavvikelser samt avvikelser och övriga rymningar från anstalt har ökat över tid. Det handlar främst om avvikelser från anstalt i säkerhetsklass 3 och om personer som inte kommer tillbaka från permissioner. (Se propositionen s. 28 f. för ytterligare statistik.)

Statens institutionsstyrelse (Sis) har i stället använt sig av begreppet avvikningar. Antalet avvikningar från verkställighet av sluten ungdomsvård har minskat betydligt över tid. Under 2022–2024 var det totalt fem brottsdömda personer som registrerades som avvikna från Sis. I maj 2025 införde Sis nya definitioner, bl.a. för att förenkla jämförelser med Kriminalvårdens statistik. Avvikningar som görs från ett ungdomshem eller en avdelning i förhöjd säkerhetsnivå benämns numera rymningar. (Se propositionen s. 29 f. för ytterligare statistik.)

Migrationsverket rapporterar antalet rymningsincidenter från förvar, och en sådan incident kan involvera en eller flera förvarstagna personer. Det förekommer ett fåtal rymningsincidenter från förvar varje år. Under 2020–2024 inträffade tre eller fyra sådana incidenter per år.

Konsekvenser för den som rymmer

I dag finns det inte någon straffbestämmelse som uttryckligen tar sikte på den som rymmer eller avviker från ett häkte, en anstalt, ett särskilt ungdomshem eller ett förvar. Den som rymmer kan dock göra sig skyldig till t.ex. olaga tvång om den frihetsberövade tvingar till sig nycklar under rymningen eller vapenbrott om det används vapen.

De disciplinära åtgärder och reaktioner som kan komma i fråga om den som dömts till fängelse avviker eller rymmer är t.ex. varning, indragen permission och uppskjuten villkorlig frigivning. Det finns inte någon särskild sanktion att använda i de fall en häktad person rymmer, en person som avtjänar slutet ungdomsvård avviker eller en utlännings som är tagen i förvar rymmer.

Straffskärpning vid återfall i brott

Enligt 29 kap. 4 § brottsbalken ska rätten vid straffmätningen, utöver brottets straffvärde, i skärpande riktning ta hänsyn till om den tilltalade tidigare har gjort sig skyldig till brott, om inte förhållandet beaktas genom påföljdsvalet eller i tillräcklig utsträckning genom förverkande av villkorligt medgiven frihet. Vid denna bedömning ska det särskilt beaktas vilken omfattning den tidigare brottsligheten haft, vilken tid som har förflutit mellan brotten samt om den tidigare och den nya brottsligheten är likartade eller brottsligheten i båda fallen är särskilt allvarlig. Bestämmelsen, som haft denna lydelse sedan en straffmättningsreform som genomfördes 2010, innebär att en tilltalad tidigare brottslighet i första hand ska beaktas vid påföljdsvalet. Att en tilltalad tidigare har lagförts för brott kan då leda till att en strängare påföljd än som annars hade varit nödvändig får väljas (30 kap. 4 § brottsbalken). I andra hand kan tidigare brottslighet som har lett till ett fängelsestraff beaktas vid påföljdsbestämningen genom att villkorligt medgiven frihet förklaras förverkad helt eller delvis. Först om den tidigare brottsligheten inte kan beaktas på dessa sätt kan det bli aktuellt att med hänvisning till 29 kap. 4 § brottsbalken skärpa straffet, dvs. att döma ut t.ex. ett längre fängelsestraff.

Bestämmelsen om återfallsskärpning blir främst tillämplig i vissa typsituationer. En är när villkorligt medgiven frihet inte kan förverkas, trots att återfallet skett under pågående prövotid. En annan är när ett förverkande inte i tillräcklig utsträckning tillgodoser intresset av ett skärpt straff. Detta är särskilt tydligt när det är fråga om återfall i allvarlig våldsbrottslighet. (Se NJA 2012 s. 79 och NJA 2020 s. 564.) Före 2010 års reform fanns det inte något absolut förbud mot straffskärpning i de fall då den tidigare brottsligheten hade påverkat påföljdsvalet.

Genom bestämmelsen i 26 kap. 3 § brottsbalken finns det en möjlighet att vid återfall gå utöver den straffskala som är tillämplig för brottsligheten. Den

är tillämplig i fråga om brott för vilket det är föreskrivet fängelse i mer än sex år. För återfallet får då dömas till fängelse på viss tid som med fyra år överstiger det högsta straff som kan följa på brottet.

Skyddstillsyn i förening med fängelse

Skyddstillsyn kan användas som påföljd för brott som har fängelse i straffskalan. Vid val av påföljd är fängelse att anse som en svårare påföljd än skyddstillsyn. Skyddstillsyn kan många gånger väljas som påföljd i situationer där varken brottets straffvärde eller art eller den tilltalades tidigare brottslighet talar för fängelse som påföljd. Skyddstillsyn kan dock i vissa fall även användas om det råder en presumtion för fängelse, genom att skyddstillsynen förenas med en föreskrift om behandling eller samhällstjänst. Vidare är det enligt 28 kap. 3 § brottsbalken möjligt att kombinera en skyddstillsyn med fängelse i lägst en och högst tre månader.

Skyddstillsyn får förenas med fängelse endast om det är oundgängligen påkallat med hänsyn till brottslighetens straffvärde eller den tilltalades tidigare brottslighet (30 kap. 11 § brottsbalken). Villkorlig frigivning ska inte ske från ett sådant fängelsestraff som en skyddstillsyn har förenats med (26 kap. 6 § tredje stycket brottsbalken). Syftet med att kunna förena skyddstillsynen med fängelse är att det för det gränsskikt där valet står mellan skyddstillsyn och en betydligt allvarligare påföljd ska finnas möjlighet att tillföra ett ytterligare moment av skärpa. Därigenom finns det, särskilt när det gäller unga lagöverträdare, en möjlighet att i vissa fall undvika långvariga frihetsberövanden (prop. 1978/79:212 s. 55). Enligt praxis tillämpas denna påföljds kombination normalt sett inte vid straffmättningsvärden som överstiger ett års fängelse. Vid vilka straffmättningsvärden påföljds kombinationen kan vara ett alternativ till fängelse beror bl.a. på den lagstadgade maximala längden på det fängelsestraff som en skyddstillsyn kan kombineras med.

Vistelseföreskrifter

Det finns ett flertal möjligheter enligt svensk rätt att begränsa var en dömd person får eller inte får vistas. En sådan möjlighet finns exempelvis för skyddstillsyns dömda och villkorligt frigivna. Om det behövs för att minska risken för att den som står under övervakning begår nya brott, eller för att på annat sätt underlätta hans eller hennes anpassning i samhället, får Kriminalvården besluta om en särskild föreskrift som ska följas av den övervakade. En särskild föreskrift får avse bl.a. deltagande i programverksamhet, vård eller annan behandling, arbete eller annan sysselsättning samt skyldighet att lämna prover (26 kap. 16 § andra stycket brottsbalken). Därutöver kan föreskriften avse anvisningar om boendet (punkten 6) samt vistelseort eller andra anvisningar om på vilka platser eller inom vilka områden den dömd ska vistas eller inte får vistas (punkten 7). För den som döms till skyddstillsyn får även domstolen i brottmålsdomen besluta om en sådan särskild föreskrift (28 kap. 6 § andra stycket brottsbalken).

Syftet är att föreskriften ska kunna hjälpa, stödja eller kontrollera den dömd samt bidra till återanpassning och ordnade levnadsförhållanden. Enligt Kriminalvårdens handbok är den dömdes personliga förhållanden avgörande vid bedömningen (se Kriminalvården, Handbok om övervakning [2019:4] s. 87).

Om det behövs för att kontrollera att en vistelseföreskrift följs får Kriminalvården besluta om elektronisk övervakning (s.k. fotboja). Ett sådant beslut får gälla högst sex månader åt gången (26 kap. 17 § brottsbalken). (För en mer utförlig beskrivning av de olika regleringar som begränsar var en person får eller inte får vistas se s. 55 f. i propositionen.)

Frigivningsförberedande åtgärder utanför anstalt

Den som döms till fängelse ska som huvudregel avtjäna straffet i anstalt. Utgångspunkten är att tiden i anstalt ska användas så att den intagnes anpassning i samhället underlättas och att negativa följder av frihetsberövandet motverkas. Verkställigheten ska – utan att kravet på samhällsskydd eftersätts – särskilt inriktas på åtgärder som förebygger återfall i brott (1 kap. 5 § fängelselagen [2010:610]). Sedan en lång tid tillbaka är ordningen därför sådan att ett fängelsestraff i de allra flesta fall avtjänas i tre steg: i anstalt, genom frigivningsförberedande åtgärder utanför anstalt (permission och särskilda utslussningsåtgärder) samt under prøvotid efter villkorlig frigivning. Ett fängelsestraff är helt verkställt först vid prøvotidens utgång, förutsatt att villkorligt medgiven frihet inte längre kan förklaras förverkad (26 kap. 10 § brottsbalken). De frigivningsförberedande åtgärderna är alltså en integrerad del i avtjänandet av ett fängelsestraff.

Kriminalvården ska i ett tidigt skede av verkställigheten upprätta en individuellt utformad verkställighetsplan, baserad på en sammanställning och bedömning av identifierade risker, behov och förutsättningar (1 kap. 5 § andra stycket fängelselagen).

Permission

Reglerna om permission finns i 10 kap. fängelselagen. Normalt rör det sig om vistelser utanför anstalt som kan planeras. För att beviljas permission krävs det att den intagne har avtjänat minst en fjärdedel av strafftiden, dock minst två månader, s.k. kvalifikationstid. Om det är fråga om ett livstidsstraff ska kvalifikationstiden bestämmas som om strafftiden vore 18 år, vilket innebär en kvalifikationstid om fyra och ett halvt år. Kvalifikationstiden är inte ett löfte om permission vid en viss tidpunkt utan en minsta tid som måste passera innan permission över huvud taget kan aktualiseras. Om det finns särskilda skäl kan den intagne emellertid beviljas permission före kvalifikationstidens utgång.

Utöver kravet på att en viss del av strafftiden ska ha avtjänats för att permission ska beviljas krävs det att det inte finns en påtaglig risk för att den intagne kommer att begå brott, undandra sig straffets fullgörande eller på annat sätt missköta sig. Vid denna riskbedömning ska det bl.a. beaktas vilken typ av brott den intagne är dömd för och utfallet av tidigare straffverkställigheter.

Hänsyn ska också tas till om den intagne har använt eller på annat sätt hanterat narkotika under verkställigheten eller utan giltigt skäl vägrat att lämna prov för kontroll av drogpåverkan (prop. 2009/10:135 s. 97). Av Kriminalvårdens föreskrifter framgår att det vid riskbedömningen särskilt ska beaktas bl.a. utfallet av tidigare och pågående verkställighet (såsom utfallet av tidigare utevistelser och eventuell misskötsamhet), den intagnes personliga förhållanden samt de förhållanden under vilka permissionen kommer att genomföras (10 kap. 1 § Kriminalvårdens föreskrifter och allmänna råd om fängelse [KVFS 2011:1], FARK Fängelse). Vidare anges det i Kriminalvårdens handbok om permission och annan tillfällig vistelse utanför anstalt att det vid denna bedömning bör beaktas vilken typ av misskötsamhet det varit fråga om, i vilket sammanhang den förekommit, hur nära i tiden den inträffat samt omfattningen och frekvensen av misskötsamheten (s. 38 f.).

Om kraven i fråga om kvalifikationstid och riskbedömning är uppfyllda får en intagen som huvudregel beviljas permission enligt 10 kap. 1 § fängelselagen. Om permission inte kan beviljas enligt 10 kap. 1 § men det finns särskilt ömmande skäl får en intagen enligt 10 kap. 2 § beviljas tillstånd att vistas utanför anstalt för viss kort tid (särskild permission). Med särskilt ömmande skäl avses t.ex. besök hos en närstående som är allvarligt sjuk, närvaro vid en närståendes begravning eller en viktig angelägenhet som rör en intagens barn (prop. 2009/10:135 s. 161).

Särskilda utslusningsåtgärder

Reglerna om de särskilda utslusningsåtgärderna finns i 11 kap. fängelselagen. De särskilda utslusningsåtgärderna utgörs av frigång, vårdvistelse, vistelse i halvvägshus och utökad frigång. Planeringen av utslusningsåtgärder är en del av den intagnes verkställighetsplan och ska alltid samordnas mellan anstalten och det frivårdskontor där den intagne är inskriven. Prövningen av vilken utslusningsåtgärd som är mest ändamålsenlig ska utgå från den dömdes behov och de risker som har identifierats i verkställighetsplaneringen. De olika utslusningsåtgärderna kan, utifrån den intagnes individuella behov och förutsättningar, kombineras med varandra i syfte att uppnå en ändamålsenlig utslusning i samhället (11 kap. 1 § FARK Fängelse och därmed sammanhängande allmänna råd).

För att samhällsskyddet och brottsofferperspektivet ska upprätthållas gäller för samtliga utslusningsåtgärder, i likhet med vad som gäller för permission, att de endast får beviljas om det inte finns någon beaktansvärd risk för att den intagne kommer att begå brott, undandra sig straffets fullgörande eller på annat sätt allvarligt missköta sig. Riskbedömningen ska göras utifrån den utslusningsåtgärd som är aktuell och de villkor och den kontroll som åtgärden förenas med. Det innebär att en intagen som inte uppfyller kraven för en viss åtgärd kan beviljas en annan åtgärd (prop. 2009/10:135 s. 164 f.). I Kriminalvårdens riktlinjer anges vad som särskilt ska beaktas vid riskbedömningen (11 kap. 2 § FARK Fängelse).

För vissa av utslussningsåtgärderna uppställs krav på kvalifikationstid. Detta gäller för vistelse i halvvägshus och utökad frigång, för vilka det krävs att minst halva strafftiden, dock minst tre månader, ska ha avtjänats. Därutöver anges det för var och en av utslussningsåtgärderna vilka behov som den intagne ska ha, för att åtgärden ska få beviljas. Det kan vara fråga om att den intagne har behov av introduktion i arbetslivet, av vård och behandling, av särskilt stöd och tillsyn eller att den intagne kan utföra arbete. För samtliga utslussningsåtgärder gäller att den intagne dessförinnan bör ha haft permission utan anmärkning (11 kap. 2 § FARK Fängelse och därmed sammanhängande allmänna råd).

Riksdagens tillkännagivanden

Riksdagen har tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om kriminalisering av rymningar och avvikelser (bet. 2021/22:JuU25 punkt 17, rskr. 2021/22:246). Enligt tillkännagivandet bör regeringen återkomma med ett förslag där rymning och försök till rymning från kriminalvårdsanstalt och avvikelse från permission beläggs med ett fängelsestraff.

Riksdagen har vidare tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om skärpta straff för rattfylleri och grov olovlig körning (bet. 2017/18:JuU14 punkt 20, rskr. 2017/18:240). Riksdagen har även tillkännagett det som utskottet anför om att regeringen skyndsamt ska återkomma till riksdagen med förslag om skärpta straff för rattfylleri och grov olovlig körning (bet. 2020/21:JuU24 punkt 40, rskr. 2020/21:344). Riksdagen har därefter tillkännagett det som utskottet anför om skärpta straff för grova trafikbrott (bet. 2021/22:JuU10 punkt 1, rskr. 2021/22:240).

Vidare har riksdagen tillkännagett att regeringen bör återkomma med ett förslag om vistelseförbud (bet. 2019/20:JuU26 punkt 29, rskr. 2019/20:258) och det som utskottet anför om vistelseförbud (bet. 2020/21:JuU22 punkt 6, rskr. 2020/21:235 och bet. 2021/22:JuU44 punkt 4, rskr. 2021/22:252).

Riksdagen har även tillkännagett att regeringen ska överväga om personer som är dömda för våldsbrott ska ha en skyldighet att genomgå behandlingsprogram. En vägran att delta i ett sådant behandlingsprogram ska få konsekvenser för den intagnes möjligheter att få permission och villkorlig frigivning. Den intagnes medverkan i behandlingsprogram ska vara ett krav för villkorlig frigivning för personer som dömts för grova sexualbrott eller grova brott mot närstående (bet. 2015/16:JuU21 punkt 12, rskr. 2015/16:174).

Propositionen

I propositionen lämnar regeringen förslag till kriminalisering av rymning, en skärpt återfallsreglering, utökade möjligheter att förena skyddstillsyn med fängelse, utökade möjligheter att begränsa var en dömd person får vistas samt en skärpt reglering av permission och frigivningsförberedande åtgärder. Förslagen innebär ändringar i bl.a. brottsbalken och fängelselagen och syftar till

att stärka samhällsskyddet vid allvarlig och upprepad brottslighet, minska risken för återfall i brott, öka tryggheten för brottsoffer och skärpa reaktionerna vid misskötsamhet eller återfall i brott. Regeringens förslag och bedömningar innebär i huvudsak följande.

Rymning kriminaliseras

En ny straffbestämmelse

Regeringen föreslår att det ska införas en ny straffbestämmelse om rymning i 17 kap. brottsbalken. Straffbestämmelsen ska träffa den som är

1. intagen i en kriminalvårdsanstalt eller ett särskilt ungdomshem enligt lagen om verkställighet av sluten ungdomsvård
2. intagen i ett häkte eller en polisarrest i avvaktan på att han eller hon ska förpassas till en kriminalvårdsanstalt eller ett särskilt ungdomshem
3. häktad på grund av misstanke om brott eller
4. tagen i förvar enligt utlänningslagen eller lagen om särskild kontroll av vissa utläningar

och som rymmer från en kriminalvårdsanstalt, ett särskilt ungdomshem, ett häkte, en arrest, en undersökningsenhet, en vårdenhet eller ett förvar, eller från någon under vars uppsikt han eller hon står med anledning av ett frihetsberövande enligt 1–4. Straffet för rymning föreslår regeringen ska vara fängelse i högst två år.

Regeringen föreslår även att det ska införas en grov grad av brottet som ges beteckningen grov rymning, där straffet ska vara fängelse i lägst sex månader och högst fyra år. Om gärningen är ringa ska den enligt regeringens förslag inte utgöra ett brott. Försök till rymning eller grov rymning ska kriminaliseras.

Straffbestämmelsen i 21 kap. 7 § brottsbalken, som i dag är betecknad rymning, ska enligt förslaget i stället betecknas olovlig avvikelse av krigsman.

Skälen för kriminalisering

Ett antal remissinstanser, däribland Uppsala universitet och Åklagarmyndigheten, anser i likhet med utredningen att det finns alternativa metoder till kriminalisering som är lämpligare och tillräckligt effektiva för att motverka rymningar och andra avvikelser. Även enligt Lagrådet, som avstyrker förslaget, är det mycket tveksamt om en kriminalisering av rymning kommer att motverka rymningar mer effektivt än nuvarande ordning. Regeringen delar inte den bedömningen och anför som skäl för förslaget bl.a. att det är av grundläggande betydelse i ett demokratiskt samhälle, särskilt för tilltron till det straffrättsliga systemet, att de som begår brott kan lagföras och att utdömda påföljder kan verkställas på ett säkert sätt. Det kan inte heller uteslutas att vissa personer utgör en fara för samhället om de rymmer eller avviker. Regeringen anser därför att det även ur ett brottsofferperspektiv är av stor vikt att utdömda påföljder faktiskt verkställs och att dömda som ska vara frihetsberövade också är det. Kriminalvården är föremål för en pågående och omfattande expansion

som kommer att påverka myndighetens förutsättningar att bedriva en säker och kvalitativ verksamhet. Regeringen anser att det också mot den bakgrunden är angeläget att myndigheten får de förutsättningar som behövs för att kunna upprätthålla en god säkerhet och att bedriva ett effektivt återfallsförebyggande arbete.

Regeringen framhåller att det, trots att man vidtagit ett antal åtgärder och Kriminalvården bedriver ett intensivt säkerhetshöjande arbete, fortfarande förekommer flera fall av rymningar och avvikelser från anstalt varje år. Regeringen anser att det med tydlighet visar att det nuvarande sanktionssystemet inte är tillräckligt handlingsdirigerande. Den 1 januari 2026 höjdes dessutom den andel av strafftiden som måste avtjänas innan villkorlig frigivning kan ske från två tredjedelar till tre fjärdedelar (till att börja med för fängelsestraff på sex år eller mer). Det minskar i viss utsträckning utrymmet för att skjuta upp tidpunkten för villkorlig frigivning.

Även om antalet häktade som rymmer eller avviker är lågt förekommer det att ett fåtal häktade avviker eller rymmer från häkte eller transporter, samtidigt som intresset av att upprätthålla frihetsberövandet i dessa fall enligt regeringen är tydligt.

Regeringen anser även att det finns ett behov av att införa en tydlig reaktion när de som avtjänar sluten ungdomsvård avviker från särskilda ungdomshem. Antalet avvikningar av personer som avtjänar sluten ungdomsvård har under de senaste åren varit lågt men de förekommer. Det är enligt regeringen angeläget att motverka att avvikningar förekommer över huvud taget. Utöver intresset av att verkställighet av sluten ungdomsvård ska kunna genomföras under säkra och trygga former och att en dömd person som ska vara frihetsberövad också är det bedöms barn som avtjänar sluten ungdomsvård ofta ha ett stort behov av vård och behandling. Även ur ett behandlingsperspektiv är det således av stor vikt att fastställda vårdplaner kan genomföras för att barn och unga ska kunna tillgodogöra sig den vård och behandling som de bedömts vara i behov av. Vidare finns det en risk att barn och unga som avviker från särskilda ungdomshem återfaller i brottslig verksamhet. Det kan allvarligt skada barnets eller ungdomens hälsa samt möjligheter till återanpassning i samhället och därmed motverka syftet med vården. Regeringen anser att en åtgärd som minskar risken för att ett barn eller en ungdom avviker därför också i någon mening är en återfallsförebyggande insats.

När det gäller förvar av utlänningar anför regeringen att frågan är något mer komplicerad eftersom det handlar om personer som inte blivit dömda för brott och det inte heller finns en konkret brottsmisstanke. I de allra flesta fall finns det inte någon anledning att befara att den som tagits i förvar är farlig för sin omgivning eller skulle göra sig skyldig till allvarliga brott om han eller hon skulle avvika. Frågan om att motverka rymning av förvarstagna handlar alltså inte i första hand om brottsbekämpning utan i stället om att säkerställa att en utlänning inte kan vistas olovligt i landet och att beslut om verkställighet respekteras. Regeringen påpekar dock att när det gäller förvar enligt 10 kap.

I § andra stycket 2 och 3 utlänningslagen, s.k. sannolikhetsförvar och verkställighetsförvar, får det endast beslutas om det annars finns risk att utläningen bedriver brottslig verksamhet i Sverige, avviker, håller sig undan eller på annat sätt hindrar verkställigheten. Det kan alltså finnas ett visst sekundärt intresse av brottsbekämpning i de fallen. Därtill kommer vissa kvalificerade fall av förvar där det kan vara fråga om att skydda Sveriges säkerhet. Det gäller förvarsbeslut i fall som hanteras dels enligt lagen (2022:700) om särskild kontroll av vissa utläningar, dels enligt utlänningslagen i s.k. säkerhetsärenden. När det gäller rymning från Migrationsverkets förvar finns det i dag inte någon tillämplig sanktion, vilket regeringen anser är otillfredsställande.

Regeringen konstaterar att det vid riktigt allvarliga fall av rymning och avvikande finns andra brott med höga straffvärden som aktualiseras. Det stora flertalet av de som rymmer eller avviker från t.ex. anstalt gör det dock från en anstalt i säkerhetsklass 3. Det är främst i dessa fall som Kriminalvården anser att en kriminalisering kan verka avhållande.

Sammantaget gör regeringen bedömningen att de nuvarande sanktioner och åtgärder som finns att tillgå inte är tillräckliga och att rymning därför bör kriminaliseras. Regeringen framhåller också att rymning redan är kriminaliserat i samtliga nordiska grannländer.

En skärpt återfallsreglering

Som beskrivs i avsnittet Gällande rätt under rubriken Straffskärpning vid återfall i brott innebär nuvarande utformning av 29 kap. 4 § brottbalken att det vid påföljdsvalet inte ges något utrymme för domstolen att göra en bedömning av om återfallet har beaktats i tillräcklig utsträckning. Nuvarande reglering innebär t.ex. att det vid upprepade återfall i brott med måttligt straffvärde, där återfallet utgör skälet för att döma till fängelse, inte finns möjlighet att låta återfallet inverka på straffmätningen. Om det i sådana situationer inte finns någon villkorligt medgiven frihet att förverka saknas det möjlighet till ytterligare reaktion på återfallet. Regeringen anser, bl.a. mot bakgrund av de straffskärpningar och förändringar som skett inom straffrätten under senare tid, att det finns skäl att skärpa den straffrättsliga reaktionen vid upprepad brottslighet. Det är enligt regeringen av väsentlig betydelse för tilltron till påföljdssystemet att samhället kan markera att upprepad brottslighet är allvarligare än enstaka brott. Regeringen föreslår därför att regeln om straffskärpning vid återfall i brott ska ändras så att ett återfall kan påverka straffmätningen även om återfallet också har beaktats vid påföljdsvalet.

Regeringen föreslår även att möjligheten att gå utöver den tillämpliga straffskalan i vissa återfallssituationer ska utökas så att det kan ske när någon ska dömas för brott med straffmaximum på sex års fängelse eller mer. Enligt den nuvarande lydelsen är detta möjligt för brott med straffmaximum på mer än sex års fängelse. Ändringen innebär att bestämmelsen utvidgas betydligt. I och med den föreslagna lydelsen kommer brott som t.ex. grov stöld och grovt

bedrägeri att omfattas. Regleringen skärps så att det för återfallet får dömas till fängelse på viss tid som med sex år överstiger det högsta straff som kan följa på brottet, i stället för de fyra år som gäller i dag. Förslaget innebär att 26 kap. 3 § brottsbalken ändras.

Utökade möjligheter att förena skyddstillsyn med fängelse

Regeringen anser, i likhet med vad utredningen framhållit, att de återkommande straffskärpningsåtgärder som har skett under senare år talar för att maximitiden för det fängelsestraff som en skyddstillsyn kan förenas med bör höjas. Straffskärpningsåtgärder har i stor utsträckning bestått i att minimistraffen har höjts, vilket har resulterat i att många gärningar som från början var avsedda att omfattas av tillämpningsområdet för påföljdscombinationen i dag torde falla utanför. Även de lagändringar som genomförts i straffskärpningsriktning för lagöverträdare mellan 18 och 21 år, som utgör den primära målgruppen för påföljdscombinationen, anser regeringen talar för en höjning. Regeringen föreslår därför att möjligheten att döma till skyddstillsyn i förening med ett fängelsestraff ska utökas på så sätt att den längsta tiden för ett sådant fängelsestraff höjs från tre till sex månader. Därigenom bedöms påföljdscombinationen kunna tillämpas på gärningar med ett högre straffmättningsvärde än enligt nuvarande praxis, vilket innebär att påföljden även framöver kan vara ett reellt alternativ till ett renodlat fängelsestraff.

Vistelseföreskrifter

Vistelseföreskrifter för personer med kopplingar till grupper som utövar allvarlig brottslighet

Regeringen föreslår att det inom ramen för verkställighetslagstiftningen ska införas bestämmelser om att Kriminalvården ska besluta om en vistelseföreskrift för den som står under övervakning om den dömde är involverad i, eller har koppling till, en grupp av personer som utövar allvarlig brottslighet och det finns en risk för att den dömde kommer att begå eller på annat sätt medverka till allvarlig brottslighet på en viss plats eller inom ett visst område. En sådan vistelseföreskrift ska förenas med elektronisk övervakning om det inte är uppenbart obehövligt. Förslaget innebär således en presumtion för elektronisk övervakning i dessa fall.

Regeringen anför att det vid bedömningen av om det finns skäl att meddela en vistelseföreskrift redan i dag torde beaktas om det finns en ökad risk för att den dömde återfaller i brott på en specifik plats eller inom ett visst område, exempelvis att den dömde har kopplingar till ett kriminellt nätverk eller liknande. Enligt regeringen finns det emellertid skäl att, utifrån den rådande samhällsutvecklingen, i lag ange att vistelseföreskrifter ska meddelas om vissa omständigheter föreligger. Regleringen om när en vistelseföreskrift ska meddelas föreslås vara tillämplig för såväl den som står under övervakning

efter villkorlig frigivning från ett fängelsestraff som den som dömts till skyddstillsyn och därför står under övervakning (28 kap. 6 § brottsbalken).

Regeringens förslag överensstämmer inte med utredningens bedömning. Utredningen ansåg att det inte fanns behov av att införa ytterligare begränsningar för var dömda personer som bedöms vara involverade i en kriminell gruppering får vistas. Utredningen lämnade dock, i enlighet med uppdraget, ett alternativt förslag om en möjlighet för domstolen att förena ett tidsbestämt fängelsestraff med ett s.k. särskilt vistelseförbud, dvs. en begränsning av rörelsefriheten som en del av påföljdssystemet.

Beredningskravet enligt 7 kap. 2 § regeringsformen

Lagrådet anser att regeringens förslag skiljer sig från utredningens alternativa förslag om ett särskilt vistelseförbud i en sådan omfattning att det är att betrakta som ett helt nytt sådant, för vilket sedvanliga krav på beredning enligt regeringsformen gäller. Lagrådet framhåller också att behovet av en noggrann beredning är särskilt stort när det gäller förslag som avser begränsningar av enskildas rörelsefrihet. Den omständigheten att förslaget inte remitterats innebär enligt Lagrådet att beredningen är bristfällig. Lagrådet avstyrker därför det förslag som lämnas i lagrådsremissen.

När det kommer till skillnaderna mellan förslagen pekar Lagrådet särskilt på att det enligt förslaget i lagrådsremissen är Kriminalvården, och inte domstolen, som är beslutsfattare. Lagrådet framhåller också att förslaget i lagrådsremissen innebär en skyldighet för Kriminalvården att i vissa fall besluta om en vistelseföreskrift, medan utredningens alternativa förslag om ett särskilt vistelseförbud innebär en möjlighet för domstolen att besluta om ett sådant. Lagrådet påpekar även att kretsen av personer som kan meddelas ett särskilt vistelseförbud enligt utredningens förslag, respektive ska meddelas en vistelseföreskrift enligt förslaget i lagrådsremissen, avgränsas på skilda sätt.

Bedömningen av om beredningskravet kan anses uppfyllt när ett remitterat förslag har ändrats måste enligt regeringen göras med utgångspunkt i om förslagets konsekvenser, trots ändringarna, kan överblickas. I den frågan gör regeringen följande överväganden (s. 77 f. i propositionen):

Som Lagrådet framhåller skiljer sig förslagen åt i så mån att regeringens förslag innebär att Kriminalvården, om vissa omständigheter är uppfyllda, ska meddela en vistelseföreskrift, medan utredningens förslag innebär att domstolen, om vissa omständigheter är uppfyllda, ges möjlighet att meddela ett särskilt vistelseförbud. Denna skillnad måste ses i ljuset av att Kriminalvården redan idag har en möjlighet att meddela vistelseföreskrifter när det är särskilt angeläget att hålla den dömda borta från en viss miljö, exempelvis genom ett förbud för den dömda att vistas där kriminellt belastade personer vistas eller bor, eller på en plats som har anknytning till organiserad brottslighet eller ett kriminellt nätverk. Den skärpning av regelverket som åsyftas genom utredningens förslag om att – parallellt med systemet om Kriminalvårdens rätt att besluta om vistelseföreskrifter – införa en möjlighet för domstolen att meddela ett särskilt vistelseförbud, ges här i stället utformningen av ett tydliggörande i förhållande till Kriminalvården i fråga om när en vistelseföreskrift ska meddelas. Syftet är således att åstadkomma en motsvarande effekt, utan att

för den sakens skull införa två parallella system. Förslaget om att en vistelseföreskrift ska meddelas i vissa situationer förutsätter dessutom att en individuell prövning görs i varje enskilt fall. Precis som beträffande förslaget om ett särskilt vistelseförbud omfattar det förslag som nu lämnas endast personer som dömts för brott och som därutöver riskerar att göra sig skyldig till allvarlig brottslighet på en viss plats eller inom ett visst område. De grundläggande förutsättningarna för att Kriminalvården ska besluta om en vistelseföreskrift enligt den nu föreslagna ordningen överensstämmer därmed i hög grad med de förutsättningar som av utredningen föreslås gälla för att en domstol ska kunna besluta om ett särskilt vistelseförbud.

Därutöver innebär utredningens förslag om ett särskilt vistelseförbud att tiden för ett sådant förbud ska korrespondera med prövotiden efter villkorlig frigivning, det vill säga motsvara den tid under vilken en dömd person kan meddelas särskilda föreskrifter, inbegripet vistelseföreskrifter, enligt nuvarande 26 kap. 16 § andra stycket brottsbalken. Det förslag som regeringen nu lämnar är begränsat på motsvarande sätt. Detsamma gäller för graden av inskränkning av rörelsefriheten. Regeringens förslag om vistelseföreskrifter för vissa dömda innebär alltså inte en mer långtgående inskränkning av den dömdes rörelsefrihet i förhållande till förslaget om ett särskilt vistelseförbud.

När det gäller den omständigheten att kretsen av personer som omfattas av den nu föreslagna regleringen om vistelseföreskrifter är avgränsad på ett något annat sätt än enligt utredningens förslag om ett särskilt vistelseförbud, bör skillnaden inte överdrivas. I uppdraget till utredningen angavs det, i förhållande till vilken kategori av dömda som det ansågs finnas ett särskilt behov av att begränsa rörelsefriheten för, att ett sådant behov fanns bl.a. i förhållande till "kriminella nätverk" och "gängkriminella". Av betänkandet framgår att det särskilda vistelseförbudet främst är avsett att träffa de som "tillhör eller på annat sätt har koppling till en kriminell gruppering" (s. 1063–1064). Det är också beträffande denna grupp dömda som begränsningar av rörelsefriheten, enligt utredningen, anses kunna ha viss brottspreventiv effekt. Det förslag som regeringen nu lämnar vilar på samma grund och kräver för sin tillämpning att den dömda är involverad i, eller har koppling till, en grupp av personer som utövar allvarlig brottslighet, såsom exempelvis ett kriminellt nätverk eller en motsvarande gruppering. Kretsen av personer som träffas av den nu föreslagna regleringen är därmed något mer avgränsad än den personkrets som föreslogs kunna omfattas av det särskilda vistelseförbudet.

Likt Lagrådet anser regeringen att det ställs höga krav på beredningen av ärenden som rör inskränkningar av grundläggande fri- och rättigheter, såsom rörelsefriheten. Det förtjänar därför att återigen framhållas att det remitterade förslaget om ett särskilt vistelseförbud – i likhet med förslaget om vistelseföreskrifter för vissa dömda – innefattar begränsningar av den enskildes rörelsefrihet, att förslagets grundläggande komponenter är desamma och att det förslag som nu lämnas inte innebär en mer långtgående inskränkning av individens rörelsefrihet i det enskilda fallet.

Slutligen noterar regeringen att de skillnader mellan förslagen som särskilt lyfts fram av Lagrådet i stor utsträckning förefaller ha sin grund i regeringens ställningstagande att genomföra förslagen genom ändringar i verkställighetslagstiftningen, framför ändringar i regleringen av påföljds-systemet. Som utvecklats ovan [prop. s. 65 f.] är detta ställningstagande bl.a. motiverat av den större översyn som påföljdssystemet för närvarande är föremål för, och som bl.a. innebär att den straffskärpningsbestämmelse som det föreslagna särskilda vistelseförbudet vilar på ersätts med en ny sådan bestämmelse, med ett vidare tillämpningsområde. Regeringens

ställningstagande i denna fråga är emellertid också föranlett av att flera remissinstanser framhåller att ändringar i verkställighetslagstiftningen är att föredra. Exempelvis anför Svea hovrätt att frågan om vistelseförbud lämpar sig bättre för en reglering på verkställighetsplanet, inom ramen för nuvarande system, där Kriminalvården meddelar vistelseföreskrifter under villkorlig frigivning. Även Göta hovrätt anför att frågan om ett eventuellt vistelseförbud bör hanteras inom ramen för verkställighetsregleringen. Flera remissinstanser, däribland Stockholms tingsrätt och Lunds tingsrätt, framför också att den nuvarande ordningen – där Kriminalvården, som ansvarar för rehabiliteringen av den dömda, gör bedömningen i samband med frigivningen – är mer lämplig än förslaget om ett särskilt vistelseförbud. Justitiedepartementet har också under beredningen av ärendet och vid utformningen av den föreslagna regleringen samrått med Kriminalvården och på så sätt inhämtat synpunkter från den myndighet som kommer att tillämpa den föreslagna regleringen.

Sammanfattningsvis anser regeringen därför att konsekvenserna av det förslag som nu läggs fram är överblickbara. Regeringen bedömer därmed, till skillnad från Lagrådet, att beredningskravet i 7 kap. 2 § regeringsformen är uppfyllt.

Vistelseföreskrifter i syfte att skydda målsäganden

Regeringen föreslår även att vistelseföreskrifter ska kunna beslutas för den som står under övervakning om det kan antas behövas för att tillgodose en målsägandes behov av trygghet. Regeringen anför att även om ett beslut om en vistelseföreskrift redan i dag kan bidra till att skydda samhället och eventuella brottsoffer saknas det möjligheter att besluta om sådana föreskrifter om det inte är påkallat utifrån den dömdes personliga förhållanden. Det innebär att målsägandens behov av trygghet och skydd inte mer direkt kan vägas in vid bedömningen av behovet av en vistelseföreskrift. Detta anser regeringen är otillfredsställande. Det kan exempelvis finnas behov av en vistelseföreskrift i syfte att skydda målsäganden om den övervakade avtjänar ett straff för våld i nära relation eller för brottslighet kopplad till kriminella miljöer där det finns en uttalad hotbild. Regeringen framhåller att den omläggning av kriminalpolitiken som nu genomförs innebär ett perspektivskifte från gärningsman till brottsoffer och samhällsskydd. Mot bl.a. den bakgrunden framstår det enligt regeringen som naturligt att målsägandens behov av trygghet får genomslag vid bedömningen av om övervakningen av den dömda ska kunna förenas med en vistelseföreskrift. Förslaget innebär att en vistelseföreskrift för att skydda målsäganden ska kunna beslutas såväl för villkorligt frigivna som för personer som dömts till skyddstillsyn.

Permission

Regeringen instämmer i utredningens förslag om att det bör framgå av lag att misskötsamhet i form av att den intagne på ett allvarligt sätt har brutit mot de föreskrifter och villkor som gäller för verkställigheten ska beaktas särskilt vid permissionsprövningen. Regeringen anser också att det, som utredningen framhållit, finns anledning att beakta andra omständigheter vid permissionsprövningen. Framför allt gäller detta den intagnes skötsamhet när det

gäller deltagande i behandlingsprogram eller andra återfallsförebyggande åtgärder under verkställigheten. Regeringen föreslår därför att det ska klargöras att det vid prövningen av permission enligt 10 kap. 1 § fängelselagen särskilt ska beaktas om den intagne

- under verkställigheten inte har deltagit i eller har misskött anvisade åtgärder som syftar till att förebygga återfall i brott eller på annat sätt främja hans eller hennes anpassning i samhället eller
- annars på ett allvarligt sätt har brutit mot de föreskrifter och villkor som gäller för verkställigheten.

Regeringen anser även att det bör framgå av lag att kopplingar till nätverk där organiserad brottslighet förekommer ska beaktas vid permissionsprövningen – detta bl.a. eftersom sådana kopplingar anses innebära en generellt ökad risk för återfall i allvarlig brottslighet. Regeringen föreslår därför att det ska klargöras att det vid prövningen av permission enligt 10 kap. 1 § eller särskild permission enligt 10 kap. 2 § fängelselagen särskilt ska beaktas om den intagne är involverad i, eller har koppling till, en grupp av personer som utövar allvarlig brottslighet. Om det finns en sådan koppling ska permission aldrig kunna beviljas innan kvalifikationstiden löpt ut. Det ska enligt förslaget även klargöras i lagtext att den intagnes involvering i eller koppling till en sådan grupp ska beaktas särskilt vid prövningen av om beslutet om permission ska förenas med vissa villkor.

Frigivningsförberedande åtgärder

Regeringen föreslår att den kategorisering av särskilda utslussningsåtgärder (frigång, vårdvistelse, vistelse i halvvägshus och utökad frigång) som anges i lagtexten ska utmönstras. Sådana åtgärder ska i lagtexten i stället benämnas som frigivningsförberedande åtgärder och inte kategoriseras. Regeringen anför att förändringen görs för att möjliggöra en mer individualiserad utslussning. Kriminalvården har inom ramen för utredningen framfört att den nuvarande utformningen av systemet med utslussningsåtgärder är problematisk. Vissa intagna uppfyller nämligen inte kriterierna för någon av de fyra olika formerna av utslussningsåtgärder trots att de har bedömts som lämpliga för och har ett behov av utslussningsåtgärder. Inte sällan finns det ett behov av att kombinera de olika åtgärderna med varandra för att skapa en lämplig utslussning; intagna med dubbla behov riskerar annars att falla mellan stolarna. Exempel på sådana dubbla behov kan vara behandling mot såväl missbruk som bakomliggande orsaker till sexualbrott eller psykiatrisk problematik. Även personer med intellektuella funktionsvariationer och äldre riskerar att falla utanför systemet trots att de kan ha behov av omfattande stöd. Ett annat problem när det gäller de nuvarande utslussningsåtgärderna är att hitta en lämplig åtgärd i de fall då vårdbehovet är lågt men kontrollbehovet högt.

Regeringen framhåller att det är Kriminalvården som har störst kännedom om den enskilda individen och som därmed har bäst förutsättningar att avgöra hur den intagne bör slussas in i samhället. I likhet med utredningen bedömer regeringen därför att ökade möjligheter för Kriminalvården att anpassa åtgärderna efter de intagnas olika förutsättningar och behov kan förbättra förutsättningarna att utforma en lämplig och säker övergång från ett liv i anstalt till ett liv i frihet. Syftet med att ta bort dagens lagbundna kategorisering av utslussningsåtgärderna, för att i stället låta dessa benämnas som en enda åtgärd under begreppet frigivningsförberedande åtgärder, är alltså inte att åtgärderna i sig ska slås samman till en enda. Regeringen anför att syftet snarare är det omvända, dvs. att skapa möjligheter till en ökad differentiering. Kriminalvården bör enligt regeringen även framöver ha möjlighet att exempelvis besluta att en intagen ska vara placerad i ett sådant hem som avses i 9 kap. 1 § socialtjänstlagen (2025:400), i ett hem kontrollerat av myndigheten som är anpassat för att ge intagna särskilt stöd eller tillsyn eller i sin bostad. Den föreslagna ordningen innebär dock att Kriminalvården även får möjlighet att utforma nya former av frigivningsförberedande åtgärder som är anpassade utifrån såväl de intagnas behov som behovet av samhällsskydd utan att det krävs lagändringar.

I dag uppställs krav på kvalifikationstid för utslussningsåtgärderna halv-vägshus och utökad frigång. Regeringen föreslår att det införs en gemensam kvalifikationstid för att kunna beviljas en frigivningsförberedande åtgärd. Förslaget innebär att minst halva strafftiden, dock minst tre månader, av fängelsestraffet ska ha avtjänats. Om det finns särskilda skäl ska Kriminalvården kunna bevilja en frigivningsförberedande åtgärd innan kvalifikationstiden har avtjänats.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Regeringen föreslår att lagändringarna ska träda i kraft den 2 juli 2026. Enligt regeringen behövs det inte några övergångsbestämmelser.

Riksdagens tillkännagivanden

När det gäller tillkännagivandet om kriminalisering av rymningar och avvikelser (bet. 2021/22:JuU25 punkt 17, rskr. 2021/22:246) gör regeringen bedömningen att tillkännagivandet är tillgodosett genom förslagen i avsnitt 4.5 i propositionen där regeringen föreslår att det införs en ny straffbestämmelse om rymning i 17 kap. brottsbalken. Tillkännagivandet anses därmed vara slutbehandlat.

När det gäller tillkännagivandet om skärpta straff för rattfylleri och grov olovlig körning (bet. 2017/18:JuU14 punkt 20, rskr. 2017/18:240), tillkännagivandet om att regeringen skyndsamt ska återkomma till riksdagen med förslag om skärpta straff för rattfylleri och grov olovlig körning (bet. 2020/21:JuU24 punkt 40, rskr. 2020/21:344) och tillkännagivandet om skärpta straff för grova trafikbrott (bet. 2021/22:JuU10 punkt 1, rskr. 2021/22:240)

gör regeringen bedömningen att den nya regleringen som innebär att återfall i brott får större betydelse vid straffmätningen än tidigare kan förväntas leda till högre straff för trafikbrott när gärningspersonen har återfallit. Detta anser regeringen ligger väl i linje med tillkännagivandenas syfte att trafikbrottslighet bör mötas av en kraftigare reaktion. Regeringen avser att återkomma till samtliga frågor i ett annat sammanhang och tillkännagivandena är enligt regeringen därmed inte slutbehandlade.

Genom förslagen i propositionen som bl.a. innebär att rörelsefriheten ska begränsas för personer som är dömda för brott, som har anknytning till kriminella grupperingar och som riskerar att göra sig skyldiga till allvarlig brottslighet på en viss plats eller inom ett visst område anser regeringen att riksdagens tre tillkännagivanden om vistelseförbud (bet. 2019/20:JuU26 punkt 29, rskr. 2019/20:258, bet. 2020/21:JuU22 punkt 6, rskr. 2020/21:235 och bet. 2021/22:JuU44 punkt 4, rskr. 2021/22:252) är tillgodosedda och därmed slutbehandlade.

Tilkännagivandet om att regeringen ska överväga om personer som är dömda för våldsbrott ska ha en skyldighet att genomgå behandlingsprogram (bet. 2015/16:JuU21 punkt 12, rskr. 2015/16:174) består av två delar, där den del som avser införandet av en skyldighet för dem som har begått viss brottslighet att delta i behandlingsprogram för att kunna komma i fråga för villkorlig frigivning sedan tidigare anses vara tillgodosett (se prop. 2020/21:18 En tydligare koppling mellan villkorlig frigivning och deltagande i återfallsförebyggande åtgärder och bet. 2020/21:JuU8). När det gäller den kvarstående delen av tillkännagivandet som innebär att en vägran att delta i behandlingsprogram ska få konsekvenser för den intagnes möjlighet till permission gör regeringen bedömningen att de föreslagna bestämmelserna om vad som särskilt ska beaktas vid permissionsprövningen som lämnas i propositionen innebär att tillkännagivandet är tillgodosett och därmed slutbehandlat.

Motionen

I kommittémotion 2025/26:4062 föreslår Ulrika Westerlund m.fl. (MP) att riksdagen ska avslå regeringens förslag i de delar som innebär att rymning kriminaliseras samt ändringar som följer av det förslaget. Motionärerna framhåller bl.a. att utredningens slutsatser och remissinstansernas synpunkter visar att det är oklart i vilken utsträckning en kriminalisering skulle vara en effektiv åtgärd för att motverka rymningar, men också att antalet rymningar är lågt.

Utskottets ställningstagande

Regeringens förslag syftar till att stärka samhällsskyddet vid allvarlig och upprepad brottslighet, minska risken för återfall i brott, öka tryggheten för brottsoffer och skärpa reaktionerna vid misskötsamhet eller återfall i brott. Utskottet instämmer i behovet av att vidta lagstiftningsåtgärder för att uppnå dessa

syften. Som framgår ovan har riksdagen också, på utskottets förslag, riktat ett antal tillkännagivanden till regeringen som rör frågor som anknyter till de förslag som lämnas i propositionen. Utskottet ser därför positivt på att regeringen nu har överlämnat den aktuella propositionen.

Mot regeringens lagförslag har det väckts en motion om avslag på propositionen i de delar som innebär att rymning kriminaliseras samt ändringar som följer av det förslaget. När det gäller invändningarna mot lagförslaget i dessa delar konstaterar utskottet inledningsvis att det är av grundläggande betydelse i ett demokratiskt samhälle, särskilt för tilltron till det straffrättsliga systemet, att de som begår brott kan lagföras och att utdömda påföljder kan verkställas på ett säkert sätt. Det kan, som regeringen anför, inte heller uteslutas att vissa personer utgör en fara för samhället om de rymmer eller avviker. I likhet med regeringen anser därför utskottet att det även ur ett brottsofferperspektiv är av stor vikt att utdömda påföljder faktiskt verkställs och att dömda som ska vara frihetsberövade också är det. Regeringen framhåller vidare att det, trots att ett antal åtgärder vidtagits från regeringens sida och Kriminalvården dessutom bedriver ett intensivt säkerhetshöjande arbete, fortfarande förekommer flera fall av rymningar och avvikelser från anstalt varje år. Utskottet instämmer i regeringens bedömning att detta med tydlighet visar att det nuvarande sanktionssystemet inte är tillräckligt handlingsdirigerande. När det gäller häktade som rymmer eller avviker är antalet lågt men det förekommer. Samma sak gäller för avvikelser av personer som avtjänar slutet ungdomsvård – de är få men avvikelser sker. När det gäller att motverka rymning från Migrationsverkets förvar framhålls i propositionen att det främst handlar om att säkerställa att en utlännings inte kan vistas olovligt i landet och att beslut om verkställighet respekteras, även om det också i dessa fall kan finnas ett sekundärt intresse av brottsbekämpning. Utskottet anser i likhet med regeringen att det är angeläget att motverka att frihetsberövade personer överhuvudtaget avviker och att de nuvarande sanktioner och åtgärder som finns att tillgå inte är tillräckliga. Sammantaget ansluter sig utskottet till regeringens skäl för förslaget och finner således inte anledning till avslag i denna del.

När det sedan gäller övriga lagförslag har det inte väckts någon motion som går emot att dessa antas. Utskottet noterar att Lagrådet i den del som rör förslaget om att Kriminalvården i vissa fall ska vara skyldig att meddela vistelseföreskrifter har riktat kritik mot regeringens beredning vid framtagandet av propositionen. Enligt utskottet, som konstaterar att regeringen i propositionen och som framgår ovan utförligt redovisar skälen för sina bedömningar och ställningstaganden i den delen, finns det dock inte skäl att vidta ytterligare beredningsåtgärder. Utskottet anser alltså att underlaget är tillräckligt för att riksdagen ska kunna ta ställning till förslaget.

Sammanfattningsvis tillstyrker utskottet regeringens lagförslag i dess helhet av de skäl som anføres i propositionen. Därmed avstyrker utskottet yrkandet i motion 2025/26:4062 (MP) om delvis avslag på propositionen.

Utskottet har inte några invändningar mot hur regeringen har redovisat riksdagens tillkännagivanden i propositionen.

Reservation

Kriminalisering av rymning, punkt 1 (MP)

av Ulrika Westerlund (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen avslår

a) regeringens förslag till lag om ändring i brottsbalken i de delar det avser 17 kap. 12, 12 a och 16 §§ samt 21 kap. 7 och 15 §§,

b) regeringens förslag till lag om ändring i lagen (1994:1811) om disciplinansvar inom totalförsvaret, m.m.

Därmed bifaller riksdagen motion 2025/26:4062 av Ulrika Westerlund m.fl. (MP) och avslår proposition 2025/26:181 punkterna 1 i denna del och 3.

Ställningstagande

Regeringen föreslår att rymning från bl.a. häkten och anstalter ska kriminaliseras. Jag och mitt parti anser visserligen att det är rimligt att samhället reagerar när ett frihetsberövande inte fullföljs men ifrågasätter om en kriminalisering är den mest ändamålsenliga och effektiva vägen framåt.

Utredningen som utredde frågan gjorde bedömningen att det inte finns tillräckligt starka skäl för att kriminalisera rymning. Utredningen pekar bl.a. på att det är oklart i vilken utsträckning en kriminalisering faktiskt skulle innebära att intagna avhåller sig från att rymma och därmed förebygga rymningar. Man konstaterar också att antalet rymningar är lågt och att Kriminalvården redan i dag har ett fungerande och effektivt sanktionssystem vid olika former av misskötsamhet under verkställigheten. För att motverka rymningar och avvikelser har Kriminalvården under lång tid förstärkt säkerheten i verksamheten, bl.a. genom förbättrad säkerhet i lokaler och rastgårdar, skärpta rutiner för förflyttningar inom anstalterna, ökad kontroll av besök och fler visitationer. Dessutom görs riskbedömningar av återfall i brott för samtliga intagna. Avvikelse från öppna anstalter i säkerhetsklass 3 är ofta av impulsiv karaktär och kopplade till plötsligt uppkomna problem utanför anstalten, exempelvis i familjen. Vid sådan misskötsamhet kan Kriminalvården redan i dag ingripa snabbt och tydligt inom ramen för den pågående verkställigheten. Villkorlig frigivning kan skjutas upp, den intagne kan flyttas till en anstalt med högre säkerhetsklass, permissioner kan dras in och frigivningsförberedande åtgärder kan stoppas. Även studier, yrkesutbildning och möjligheter till kontakt med anhöriga kan påverkas. Om brott begås i samband med avvikelsen leder detta dessutom till förundersökning och dom med ny påföljd.

Förslaget har remissbehandlats och samtliga instanser som yttrat sig om förslaget ifrågasätter kriminaliseringens effektivitet. Remissinstanserna pekar på att det redan finns konsekvenser vid rymning och framhåller att det ofta är bättre, både för den enskilde och för samhället, att konsekvenserna hanteras inom ramen för den pågående verkställigheten i stället för genom ytterligare en brottmålsprocess. Kriminalvården anser att det saknas tillräckligt starka skäl för att kriminalisera rymning och att en sådan lagstiftning dessutom innebär tillämpningssvårigheter.

Trots utredningens bedömning och remissinstansernas synpunkter går regeringen nu vidare med förslaget. Som skäl för den bedömningen anges att det är av stor vikt för straffsystemets trovärdighet, legitimitet och effektivitet att intagna på anstalt eller häktade inte avviker. Det är ett resonemang som jag håller med om. Samtidigt visar utredningens slutsatser och remissinstansernas synpunkter att det är oklart i vilken utsträckning en kriminalisering skulle vara en effektiv åtgärd för att motverka rymningar, men också att antalet rymningar är lågt.

Lagrådet avstyrker förslaget och anför att det är mycket tveksamt om förslaget kommer att tillgodose det syfte som angetts, dvs. att mer effektivt än enligt nuvarande ordning motverka rymningar. Lagrådet anser att ett beslut att skjuta upp villkorlig frigivning har stora fördelar som reaktion på en rymning. Reaktionen kan komma snabbt och förfarandet är inte särskilt resurskrävande. En dom för rymning ska däremot föregås av en förundersökning och en domstolsprocess, vilket kräver betydligt mer tid och resurser. En sådan reaktion riskerar dessutom att komma så sent att den verkställs först efter att den intagne har blivit villkorligt frigiven.

Jag anser att regeringen inte har visat att en kriminalisering är den mest effektiva och proportionerliga vägen framåt. Det finns ett värde i tydliga reaktioner, men sådana reaktioner måste vara väl underbyggda och fungera i praktiken. Mot den bakgrunden anser jag att riksdagen bör avslå regeringens förslag i de delar som innebär att rymning kriminaliseras samt ändringar som följer av det förslaget.

BILAGA I

Förteckning över behandlade förslag

Propositionen

Proposition 2025/26:181 Ett förstärkt samhällsskydd och tydligare reaktioner vid återfall i brott:

1. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i brottsbalken.
2. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i socialförsäkringsbalken.
3. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen (1994:1811) om disciplinansvar inom totalförsvaret, m.m.
4. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i fängelselagen (2010:610).
5. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen (2026:000) om verkställighet av säkerhetsförvaring.

Följdmotionen

2025/26:4062 av Ulrika Westerlund m.fl. (MP):

Riksdagen avslår dels regeringens förslag till lag om ändring i brottsbalken (1962:700) i de delar som avser 17 kap. 12, 12 a och 16 §§ samt 21 kap. 7 och 15 §§, dels regeringens förslag till lag om ändring i lagen (1994:1811) om disciplinansvar inom totalförsvaret, m.m.

BILAGA 2

Regeringens lagförslag

1 Förslag till lag om ändring i brottsbalken

Härigenom föreskrivs i fråga om brottsbalken

dels att nuvarande 17 kap. 12 § ska betecknas 17 kap. 12 a §,

dels att 17 kap. 12 a och 16 §§, 21 kap. 7 och 15 §§, 26 kap. 3, 16 och 17 §§, 28 kap. 3 § och 29 kap. 4 § ska ha följande lydelse,

dels att det ska införas en ny paragraf, 17 kap. 12 §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

17 kap.*12 §*

Den som är

1. intagen i kriminalvårdsanstalt eller i ett särskilt ungdomshem enligt lagen (1998:603) om verkställighet av slutna ungdomsvård,

2. intagen i ett häkte eller en polis-arrest i avvaktan på att han eller hon ska förpassas till en kriminalvårdsanstalt eller ett särskilt ungdomshem,

3. häktad på grund av misstanke om brott, eller

4. tagen i förvar enligt utlänningslagen (2005:716) eller lagen (2022:700) om särskild kontroll av vissa utlänningar

och som rymmer från en kriminalvårdsanstalt, ett särskilt ungdomshem, ett häkte, en arrest, en undersökningsenhet, en vårdenhet, ett förvar eller från någon under vars uppsikt han eller hon står med anledning av ett frihetsberövande enligt 1–4, döms för rymning till fängelse i högst två år.

Om brottet är grovt döms för grov rymning till fängelse i lägst sex månader och högst fyra år. Vid bedömningen av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas om gärningen

1. har föregåtts av noggrann planering eller varit organiserad, eller

2. annars har varit av särskilt hänsynslös eller farlig art.

Om gärningen är ringa ska den inte utgöra brott.

12 §

Hjälper man den som är intagen på kriminalvårdsanstalt eller som är häktad eller anhållen eller som annars är med laga rätt berövad friheten att komma lös eller främjar man, efter det han avvikit, hans flykt genom att dölja honom eller genom annan sådan åtgärd, döms för främjande av flykt till böter eller fängelse i högst ett år.

Är brottet grovt, döms till fängelse, lägst sex månader och högst fyra år.

Till ansvar skall inte dömas om gärningen är att anse som ringa med hänsyn till frihetsberövandets art och syfte, gärningsmannens tillvägagångssätt och hans förhållande till den vars flykt han har främjat.

12 a §¹

Den som

1. hjälper den som är intagen, häktad eller tagen i förvar i fall som avses i 12 § eller som annars är med laga rätt berövad friheten att komma lös, eller

2. efter att en frihetsberövad person avvikit, främjar hans eller hennes rymning eller flykt genom att dölja honom eller henne eller genom någon annan sådan åtgärd

döms för främjande av rymning eller flykt till böter eller fängelse i högst ett år.

Om brottet är grovt döms för grovt främjande av rymning eller flykt till fängelse i lägst sex månader och högst fyra år. Vid bedömningen av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas om gärningen

1. har föregåtts av noggrann planering eller varit organiserad, eller

2. annars har varit av särskilt hänsynslös eller farlig art.

Om gärningen är ringa ska den inte utgöra brott.

¹ Senaste lydelse av tidigare 12 § 1993:207.

16 §²

För försök, förberedelse eller stämpling till våld eller hot mot tjänsteman, grovt våld eller hot mot tjänsteman, angrepp mot tjänsteman, grovt angrepp mot tjänsteman, övergrepp i rättssak, grovt övergrepp i rättssak, skyddande av brottsling eller grovt skyddande av brottsling döms det till ansvar enligt 23 kap. Detsamma gäller för försök eller förberedelse till främjande av flykt.

För försök, förberedelse eller stämpling till våld eller hot mot tjänsteman, grovt våld eller hot mot tjänsteman, angrepp mot tjänsteman, grovt angrepp mot tjänsteman, övergrepp i rättssak, grovt övergrepp i rättssak, skyddande av brottsling eller grovt skyddande av brottsling döms det till ansvar enligt 23 kap. Detsamma gäller för försök eller förberedelse till främjande av *rymning eller flykt eller grovt främjande av rymning eller flykt samt för försök till rymning eller grov rymning.*

21 kap.

7 §³

Avviker eller uteblir en krigsman olovligen från tjänstgöringen, *skall dömas* för rymning till böter eller fängelse i högst två år.

Om en krigsman olovligen avviker eller uteblir från tjänstgöringen döms han eller hon för olovlig avvikelse av krigsman till böter eller fängelse i högst två år.

Är brottet *att anse som grovt*, *skall dömas* till fängelse i högst tio år eller på livstid. Vid *bedömning* om brottet är grovt *skall* särskilt beaktas, om krigsmannen avvikit under eller i anslutning till strid eller gått över till fienden eller annars överlämnat sig frivilligt till denne.

Om brottet är grovt döms för grov olovlig avvikelse av krigsman till fängelse i högst tio år eller på livstid. Vid *bedömningen av* om brottet är grovt *ska det* särskilt beaktas om krigsmannen

1. avvikit under eller i anslutning till strid, eller

2. gått över till fienden eller annars överlämnat sig frivilligt till denne.

15 §⁴

För försök, förberedelse eller stämpling till eller underlåtenhet att avslöja eller förhindra *rymning* samt för försök, förberedelse eller stämpling till våld eller hot mot förman döms det till ansvar enligt 23 kap.

För försök, förberedelse eller stämpling till eller underlåtenhet att avslöja eller förhindra *olovlig avvikelse av krigsman eller grov olovlig avvikelse av krigsman* samt för försök, förberedelse eller stämpling till våld eller hot mot förman döms det till ansvar enligt 23 kap.

² Senaste lydelse 2025:579.

³ Senaste lydelse 1986:645.

⁴ Senaste lydelse 2016:508.

För medverkan till tjänstebrott får dömas endast den som därigenom åsidosatt tjänsteplikt.

26 kap.

3 §⁵

Har någon dömts till fängelse i lägst två år och begår han eller hon, sedan domen har fått laga kraft, brott som är *belagt med fängelse i mer än sex år*, får för återfallet dömas till fängelse på viss tid som med *fyra* år överstiger det högsta straff som kan följa på brottet eller, om det är fråga om flera brott, det högsta straff som med tillämpning av 2 § kan följa på brotten. Straffet får dock inte överstiga arton år.

Har någon dömts till fängelse i lägst två år och begår han eller hon, sedan domen har fått laga kraft, brott för vilket är *föreskrivet fängelse i sex år eller mer*, får för återfallet dömas till fängelse på viss tid som med *sex* år överstiger det högsta straff som kan följa på brottet eller, om det är fråga om flera brott, det högsta straff som med tillämpning av 2 § kan följa på brotten. Straffet får dock inte överstiga arton år.

Brott som någon har begått innan han eller hon fyllt arton år får inte läggas till grund för en sådan förhöjning som anges i första stycket.

En utländsk dom får tillmätas samma verkan som en svensk.

16 §⁶

Om det behövs för att minska risken att den som står under övervakning begår nya brott eller för att på annat sätt underlätta hans eller hennes anpassning i samhället, får Kriminalvården besluta om *en särskild föreskrift* som ska följas av den övervakade. *En sådan föreskrift ska beslutas för en viss tid, högst ett år åt gången.*

Om det behövs för att minska risken att den som står under övervakning begår nya brott eller för att på annat sätt underlätta hans eller hennes anpassning i samhället, får Kriminalvården besluta om *särskilda föreskrifter* som ska följas av den övervakade. *En särskild föreskrift som avses i andra stycket 7 får även beslutas om det kan antas behövas för att tillgodose målsägandens behov av trygghet.*

En särskild föreskrift får avse

En särskild föreskrift *ska beslutas för en viss tid, högst ett år åt gången, och* får avse

1. på vilket sätt och i vilken omfattning den övervakade ska hålla kontakt med övervakaren eller Kriminalvården,
2. skyldighet för den övervakade att lämna underrättelse till övervakaren eller Kriminalvården om att han eller hon uteblivit från en arbetsplats, skola eller annan i föreskriften angiven verksamhet eller inrättning,
3. deltagande i återfallsförebyggande eller missbruksrelaterad programverksamhet,
4. missbruksvård, psykiatrisk vård eller annan behandling,
5. arbete, utbildning eller annan sysselsättning,

⁵ Senaste lydelse 2021:1103.

⁶ Senaste lydelse 2025:1054.

6. anvisningar om boendet,

7. vistelseort eller andra anvisningar om på vilka platser eller inom vilka områden den dömda ska vistas eller inte får vistas, eller

8. skyldighet att lämna blod-, urin-, utandnings-, saliv-, svett- eller hårprov för kontroll av att den övervakade inte är påverkad av alkohol, andra beroendeframkallande medel, något sådant medel som avses i 1 § lagen (1991:1969) om förbud mot vissa dopningsmedel eller någon sådan vara som omfattas av lagen (1999:42) om förbud mot vissa hälsofarliga varor.

Om den övervakade är skadeståndsskyldig på grund av brottet, får en särskild föreskrift beslutas om när och hur skadeståndsskyldigheten ska fullgöras. En sådan föreskrift får beslutas endast i den utsträckning det inte kan antas motverka den övervakades anpassning i samhället, med hänsyn till hans eller hennes ekonomiska situation eller övriga omständigheter.

En särskild föreskrift som avses i andra stycket 7 ska, oavsett vad som följer av första stycket, beslutas om

1. den dömda är involverad i, eller har koppling till, en grupp av personer som utövar allvarlig brottslighet, och

2. det finns risk för att den dömda kommer att begå eller på annat sätt medverka till allvarlig brottslighet på en viss plats eller inom ett visst område.

17 §⁷

Om det behövs för att kontrollera att en föreskrift enligt 16 § följs får Kriminalvården besluta om elektronisk övervakning.

Om det behövs för att kontrollera att en *särskild* föreskrift enligt 16 § följs får Kriminalvården besluta om elektronisk övervakning. *En särskild föreskrift som beslutats enligt 16 § fjärde stycket ska förenas med villkor om elektronisk övervakning om det inte är uppenbart obehövligt.*

Elektronisk övervakning får beslutas för högst sex månader åt gången.

⁷ Senaste lydelse 2021:249.

28 kap.3 §⁸

Skyddstillsyn får förenas med fängelse i lägst en och högst tre månader.

Om rätten förenar skyddstillsyn med fängelse, får den inte samtidigt döma till böter enligt 2 § eller meddela föreskrift om samhällstjänst.

Om förhållandena kräver det, får rätten bestämma att domen på fängelse ska verkställas trots att den inte har fått laga kraft.

29 kap.4 §⁹

Vid straffmätningen ska rätten, utöver brottets straffvärde, i skärpande riktning ta hänsyn till om den tilltalade tidigare gjort sig skyldig till brott, *om inte förhållandet beaktas genom påföljdsvalet eller i tillräcklig utsträckning genom förverkande av villkorligt medgiven frihet. Vid denna bedömning ska särskilt beaktas vilken omfattning den tidigare brottsligheten haft, vilken tid som förflutit mellan brotten samt om den tidigare och den nya brottsligheten är likartade eller brottsligheten i båda fallen är särskilt allvarlig.*

Vid straffmätningen ska rätten, utöver brottets straffvärde, i skärpande riktning ta hänsyn till om den tilltalade tidigare gjort sig skyldig till brott. *Det gäller dock endast om den tidigare brottsligheten inte i tillräcklig utsträckning beaktas genom påföljdsvalet eller genom att villkorligt medgiven frihet förklarats förverkad.*

Vid bedömningen av den tidigare brottslighetens betydelse för straffmätningen ska det särskilt beaktas

1. vilken omfattning den tidigare brottsligheten haft,

2. vilken tid som förflutit mellan brotten eller mellan tidpunkten för villkorlig frigivning och den nya brottsligheten, och

3. om den tidigare och den nya brottsligheten är likartade, om brottsligheten i båda fallen är särskilt allvarlig eller om den nya brottsligheten är mer allvarlig än den tidigare brottsligheten.

Denna lag träder i kraft den 2 juli 2026.

⁸ Senaste lydelse 2025:1414.

⁹ Senaste lydelse 2010:370.

2 Förslag till lag om ändring i socialförsäkringsbalken

Härigenom föreskrivs att 106 kap. 17, 19, 28, 30, 31 och 36 §§ socialförsäkringsbalken ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

106 kap.

17 §¹

Utan hinder av 16 § lämnas sjukersättning och aktivitetsersättning för tid under vilken den försäkrade *vistas utanför anstalt* enligt 11 kap. 3 eller 5 § fängelselagen (2010:610).

Utan hinder av 16 § lämnas sjukersättning och aktivitetsersättning för tid under vilken den försäkrade enligt 11 kap. 1 § fängelselagen (2010:610) *avtjänar en del av fängelsestraffet i sin bostad eller i ett sådant hem som avses i 9 kap. 1 § socialtjänstlagen (2025:400)*.

19 §²

Om en försäkrad som får sjukersättning eller aktivitetsersättning vistas i ett familjehem, stödboende eller hem för vård eller boende inom socialtjänsten på grund av skyddstillsyn med särskild behandlingsplan, ska han eller hon för varje dag betala för sitt uppehälle när staten bekostar vistelsen. Detsamma gäller för tid när den försäkrade *vistas utanför anstalt* enligt 11 kap. 3 § fängelselagen (2010:610).

Om en försäkrad som får sjukersättning eller aktivitetsersättning vistas i ett familjehem, stödboende eller hem för vård eller boende inom socialtjänsten på grund av skyddstillsyn med särskild behandlingsplan, ska han eller hon för varje dag betala för sitt uppehälle när staten bekostar vistelsen. Detsamma gäller för tid när den försäkrade enligt 11 kap. 1 § fängelselagen (2010:610) *avtjänar en del av fängelsestraffet i ett sådant hem som avses i 9 kap. 1 § socialtjänstlagen (2025:400)*.

28 §³

Den försäkrade ska inte betala för sitt uppehälle när han eller hon *vistas utanför anstalt* enligt 11 kap. 5 § fängelselagen (2010:610).

Den försäkrade ska inte betala för sitt uppehälle när han eller hon enligt 11 kap. 1 § fängelselagen (2010:610) *avtjänar en del av fängelsestraffet i sin bostad*.

¹ Senaste lydelse 2010:613.

² Senaste lydelse 2015:983.

³ Senaste lydelse 2010:613.

30 §⁴

Om den som får garantipension till omställningspension sedan minst trettio dagar i följd är intagen i kriminalvårdsanstalt eller är häktad ska, från och med den trettioförsta dagen, garantipensionen lämnas med högst ett belopp som innebär att denna tillsammans med omställnings- eller änkepensionen per månad uppgår till 4,5 procent av prisbasbeloppet.

Denna begränsning gäller inte för tid under vilken den pensionsberättigade *vistas utanför anstalt* enligt 11 kap. 3 eller 5 § fängelselagen (2010:610).

Denna begränsning gäller inte för tid under vilken den pensionsberättigade enligt 11 kap. 1 § fängelselagen (2010:610) *avtjänar en del av fängelsestraffet i sin bostad eller i ett sådant hem som avses i 9 kap. 1 § socialtjänstlagen (2025:400)*.

31 §⁵

Om den som får omställningspension, garantipension till omställningspension eller änkepension *vistas i ett familjehem, stödboende eller hem för vård eller boende inom socialtjänsten på grund av skyddstillsyn med särskild behandlingsplan* ska han eller hon för varje dag betala för sitt uppehälle när staten bekostar vistelsen. Detsamma gäller för tid när en pensionsberättigad *vistas utanför anstalt* enligt 11 kap. 3 § fängelselagen (2010:610).

Om den som får omställningspension, garantipension till omställningspension eller änkepension *vistas i ett familjehem, stödboende eller hem för vård eller boende inom socialtjänsten på grund av skyddstillsyn med särskild behandlingsplan* ska han eller hon för varje dag betala för sitt uppehälle när staten bekostar vistelsen. Detsamma gäller för tid när en pensionsberättigad enligt 11 kap. 1 § fängelselagen (2010:610) *avtjänar en del av fängelsestraffet i ett sådant hem som avses i 9 kap. 1 § socialtjänstlagen (2025:400)*.

36 §⁶

I fråga om en försäkrad som har rätt till bostadstillägg och som är intagen i anstalt och avtjänar fängelsestraff som överstiger två år lämnas bostadstillägg under längst två månader efter det att vistelsen i anstalten inleddes eller fängelsestraffet började verkställas på något annat sätt. Bostadstillägg får dock lämnas för tiden från och med den tredje månaden före den månad då frigivning ska ske eller från och

I fråga om en försäkrad som har rätt till bostadstillägg och som är intagen i anstalt och avtjänar fängelsestraff som överstiger två år lämnas bostadstillägg under längst två månader efter det att vistelsen i anstalten inleddes eller fängelsestraffet började verkställas på något annat sätt. Bostadstillägg får dock lämnas för tiden från och med den tredje månaden före den månad då frigivning ska ske eller från och

⁴ Senaste lydelse 2010:613.

⁵ Senaste lydelse 2015:983.

⁶ Senaste lydelse 2010:613.

med den månad då den intagne
påbörjar en vistelse utanför anstalt
enligt 11 kap. 5 § fängelselagen
(2010:610).

med den månad då den intagne
avtjänar en del av fängelsestraffet i
sin bostad enligt 11 kap. 1 § fäng-
elselagen (2010:610).

Denna lag träder i kraft den 2 juli 2026.

3 Förslag till lag om ändring i lagen (1994:1811) om disciplinansvar inom totalförsvaret, m.m.

Härigenom föreskrivs att 17 § lagen (1994:1811) om disciplinansvar inom totalförsvaret, m.m. ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagna lydelse

17 §¹

Åtalsanmälan behöver inte göras i fråga om

- | | |
|---|--|
| <p>1. brott för vilka svårare straff än böter inte föreskrivs,</p> <p>2. följande brott i brottsbalken, nämligen ofredande (4 kap. 7 §), ringa stöld (8 kap. 2 §), tillgrepp av fortskaffningsmedel som är ringa (8 kap. 7 §), egenmäktigt förfarande (8 kap. 8 §), ringa bedrägeri (9 kap. 2 §), ringa utpressning (9 kap. 4 §), ringa förskingring (10 kap. 2 §), olovligt förfogande (10 kap. 4 §), olovligt brukande (10 kap. 7 §), ringa skadegörelse (12 kap. 2 §), tagande av olovlig väg (12 kap. 4 §), svikande av försvarsplikt (18 kap. 6 §), lydnadsbrott (21 kap. 5 §) och <i>rymning</i> (21 kap. 7 §).</p> | <p>2. följande brott i brottsbalken, nämligen ofredande (4 kap. 7 §), ringa stöld (8 kap. 2 §), tillgrepp av fortskaffningsmedel som är ringa (8 kap. 7 §), egenmäktigt förfarande (8 kap. 8 §), ringa bedrägeri (9 kap. 2 §), ringa utpressning (9 kap. 4 §), ringa förskingring (10 kap. 2 §), olovligt förfogande (10 kap. 4 §), olovligt brukande (10 kap. 7 §), ringa skadegörelse (12 kap. 2 §), tagande av olovlig väg (12 kap. 4 §), svikande av försvarsplikt (18 kap. 6 §), lydnadsbrott (21 kap. 5 §) och <i>olovlig avvikelse av krigsman</i> (21 kap. 7 §).</p> |
|---|--|

Åtalsanmälan ska dock alltid göras, om

1. brottet riktar sig mot någon utanför den organisation där den misstänkte tjänstgör,
2. målsäganden har förklarat att han eller hon avser att föra talan om enskilt anspråk, eller
3. det finns skäl att anta att påföljden inte kommer att stanna vid böter.

Denna lag träder i kraft den 2 juli 2026.

¹ Senaste lydelse 2017:445.

4 Förslag till lag om ändring i fängelselagen (2010:610)

Härigenom föreskrivs i fråga om fängelselagen (2010:610)

dels att 11 kap. 12 § ska upphöra att gälla,

dels att rubrikerna närmast före 11 kap. 1–6 §§ ska utgå,

dels att 1 kap. 1, 2, 7 och 8 §§, 10 kap. 1, 2 och 5 §§, 11 kap. 1–11 §§, 13 kap. 3 och 5 §§ och rubriken till 11 kap. ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 kap.

1 §

Denna lag innehåller bestämmelser om verkställighet av fängelse i kriminalvårdsanstalt. Bestämmelserna avser

- placering (2 kap.),
- sysselsättning och ersättning (3 kap.),
- fritid (4 kap.),
- personliga tillhörigheter (5 kap.),
- vistelse i gemensamhet och avskildhet (6 kap.),
- besök och andra kontakter (7 kap.),
- särskilda kontroll- och tvångsåtgärder (8 kap.),
- hälso- och sjukvård (9 kap.),
- permission och annan tillfällig vistelse utanför anstalt (10 kap.),
- *särskilda utslusningsåtgärder* (11 kap.),
- *frigivningsförberedande åtgärder* (11 kap.),
- varning och uppskjuten villkorlig frigivning (12 kap.), *samt* varning och uppskjuten villkorlig frigivning (12 kap.),
- *avbrott i verkställigheten* (12 a kap.), *och*
- beslut och överklagande m.m. (13–15 kap.).

2 §¹

Den som är intagen i anstalt får under verkställigheten vistas utanför anstalten i enlighet med vad som föreskrivs i denna lag. En intagen får under verkställigheten även vistas utanför anstalten om det sker med stöd av bestämmelser i annan lag om tillfälligt överförande av frihetsberövade personer till en annan stat.

Som vistelse utanför anstalt anses inte att en intagen, genom Kriminalvårdens försorg, transporteras utanför en anstalt med anledning av att ett beslut enligt lagen ska verkställas.

Vid *vistelse* utanför anstalt enligt 11 kap. 1 § *första stycket 2–4* gäller inte 2–10 kap.

Vid *avtjänande av en del av fängelsestraffet genom en frigivningsförberedande åtgärd som innebär att den intagne enligt 11 kap. 1 § har sin dygnsvila utanför anstalt* gäller inte 2–10 kap.

¹ Senaste lydelse 2018:1259.

7 §

För en intagen som avtjänar fängelse i lägst fyra år ska det, om det inte är uppenbart obehövt, beslutas om de särskilda villkor som av säkerhetsskäl är nödvändiga när det gäller

1. placering i anstalt,
2. vistelse utanför anstalt enligt 10 kap. 1 och 2 §§, och
3. särskilda utslusningsåtgärder enligt 11 kap. 1 §.

Om det finns särskilda skäl ska villkor enligt första stycket också beslutas för en intagen som har dömts till fängelse i lägst två år.

8 §

Prövning av vilka särskilda villkor som ska gälla för verkställigheten enligt 7 § ska ske så snart verkställigheten påbörjas eller annars när det finns behov av det. Villkoren ska omprövas när det finns anledning till det.

Ett beslut om placering, permission, särskild permission eller särskilda utslusningsåtgärder får inte meddelas i strid med de särskilda villkoren.

10 kap.

Lydelse enligt prop. 2025/26:132 *Föreslagen lydelse*

1 §²

En intagen får, för att underlätta hans eller hennes anpassning i samhället, beviljas tillstånd att vistas utanför anstalt för viss kort tid (permission) om

1. minst en fjärdedel av strafftiden, dock minst två månader, har avtjänats, och
2. det inte finns en påtaglig risk för att den intagne kommer att begå brott, undandra sig straffets fullgörande eller på annat sätt missköta sig.

För att underlätta den intagnes anpassning i samhället får han eller hon beviljas tillstånd att vistas utanför anstalt för viss kort tid (permission) om

1. minst en fjärdedel av strafftiden, dock minst två månader, har avtjänats, och
2. det inte finns en påtaglig risk för att den intagne kommer att begå brott, undandra sig straffets fullgörande eller på annat sätt missköta sig.

Vid prövningen av om permission ska beviljas ska det särskilt beaktas om den intagne

1. under verkställigheten inte har deltagit i eller har misskött anvisade åtgärder som syftar till att förebygga återfall i brott eller på annat sätt främja hans eller hennes anpassning i samhället,

² Senaste lydelse 2026:000.

2. annars på ett allvarligt sätt har brutit mot de föreskrifter och villkor som gäller för verkställigheten, eller

3. är involverad i, eller har koppling till, en grupp av personer som utövar allvarlig brottslighet.

För en intagen som avtjänar ett livstidsstraff ska tiden enligt första stycket 1 bestämmas som om strafftiden är arton år.

Om det finns särskilda skäl får permission beviljas tidigare än vad som följer av första stycket 1. Vid bedömningen av om det finns särskilda skäl ska det särskilt beaktas om den intagne inte har fyllt arton år.

En intagen som har fyllt arton år och som är involverad i, eller har koppling till, en grupp av personer som utövar allvarlig brottslighet får aldrig beviljas permission tidigare än vad som följer av första stycket 1.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 §

En intagen får, om det finns särskilt ömmande skäl, beviljas tillstånd att vistas utanför anstalt för viss kort tid (särskild permission) om

1. hans eller hennes behov av vistelse utanför anstalt inte kan tillgodoses genom permission enligt 1 §, och

2. vistelsen utanför anstalt kan beviljas med hänsyn till den risk som finns för att den intagne kommer att begå brott, undandra sig straffets fullgörande eller på annat sätt missköta sig.

Om det finns särskilt ömmande skäl får en intagen beviljas tillstånd att vistas utanför anstalt för viss kort tid (särskild permission) om

Vid prövningen enligt första stycket 2 ska det särskilt beaktas om den intagne är involverad i, eller har koppling till, en grupp av personer som utövar allvarlig brottslighet.

5 §

Ett tillstånd till vistelse utanför anstalt enligt 1–4 §§ ska förenas med de villkor som behövs. Om det är nödvändigt av säkerhetsskäl, ska den intagne stå under bevakning.

Ett tillstånd till vistelse utanför anstalt enligt 1–4 §§ ska förenas med de villkor som behövs. Om det är nödvändigt av säkerhetsskäl, ska den intagne stå under bevakning. *Vid prövningen ska det särskilt beaktas om den intagne är involverad i, eller har koppling till, en*

grupp av personer som utövar allvarlig brottslighet.

Vid vistelse utanför anstalt enligt 1 och 2 §§ får *elektroniska hjälpmedel* användas för att kontrollera meddelade villkor.

Vid vistelse utanför anstalt enligt 1 och 2 §§ får *elektronisk övervakning* användas för att kontrollera meddelade villkor.

11 kap.

11 kap. Särskilda utslussningsåtgärder

En intagen får, för att minska risken för att han eller hon återfaller i brott eller för att på annat sätt underlätta hans eller hennes anpassning i samhället, beviljas tillstånd till vistelse utanför anstalt genom följande utslussningsåtgärder:

1. *frigång enligt 2 §,*
2. *vårdvistelse enligt 3 §,*
3. *vistelse i halvvägshus enligt 4 §, och*
4. *utökad frigång enligt 5 §.*

Vistelse utanför anstalt enligt första stycket 2–4 ska planeras så att den kan pågå fram till tidpunkten för villkorlig frigivning.

Frigång innebär att en intagen under dagtid utanför anstalt utför arbete, får behandling eller deltar i utbildning eller särskilt anordnad verksamhet.

11 kap. Frigivningsförberedande åtgärder

1 §

För att minska risken för att en intagen återfaller i brott eller för att på annat sätt underlätta hans eller hennes anpassning i samhället får Kriminalvården bevilja den intagne frigivningsförberedande åtgärder.

En frigivningsförberedande åtgärd innebär att den intagne får avtjäna en del av fängelsestraffet utanför anstalt under kontrollerade former. En sådan åtgärd kan innebära att den intagne har sin dygnsvila i ett av Kriminalvården kontrollerat hem som är anpassat för att ge intagna särskilt stöd eller tillsyn (kontrollerat hem), i ett sådant hem som avses i 9 kap. 1 § socialtjänstlagen (2025:400) eller i sin bostad.

2 §

En frigivningsförberedande åtgärd får inte beviljas om det finns en beaktansvärd risk för att den intagne kommer att begå brott, undandra sig fängelsestraffets fullgörande eller på annat sätt allvarligt missköta sig under den tid som fängelsestraffet verkställs utanför an-

stalt. Vid denna bedömning ska det särskilt beaktas om den intagne

1. under verkställigheten inte har deltagit i eller har misskött anvisade åtgärder som syftar till att förebygga återfall i brott eller på annat sätt främja hans eller hennes anpassning i samhället, eller

2. annars på ett allvarligt sätt har brutit mot de föreskrifter och villkor som gäller för verkställigheten.

Frigång får beviljas en intagen som har behov av introduktion i arbetslivet eller i annan verksamhet som kan främja en stabil tillvaro efter frigivningen, om det inte finns någon beaktansvärd risk för att han eller hon kommer att begå brott, undandra sig straffets fullgörande eller på annat sätt allvarligt missköta sig.

3 §³

Vårdvistelse innebär att en intagen är placerad i ett sådant hem som avses i 9 kap. 1 § socialtjänstlagen (2025:400).

Vårdvistelse får beviljas en intagen som har behov av vård eller behandling mot missbruk av beroendeframkallande medel eller mot något annat särskilt förhållande som kan antas ha samband med hans eller hennes brottslighet, om det inte finns någon beaktansvärd risk för att den intagne kommer att begå brott, undandra sig straffets fullgörande eller på annat sätt allvarligt missköta sig.

En frigivningsförebärande åtgärd får inte beviljas innan minst halva strafftiden, dock minst tre månader, har avtjänats.

Om det finns särskilda skäl får en sådan åtgärd beviljas trots att den tid som avses i första stycket inte har förflutit.

³ Senaste lydelse 2025:438.

Lydelse enligt prop. 2025/26:132 Föreslagen lydelse

4 §⁴

Vistelse i halvvägshus innebär att en intagen är placerad i ett av Kriminalvården kontrollerat hem som är anpassat för att ge intagna särskilt stöd och tillsyn.

Vistelse i halvvägshus får beviljas en intagen som har behov av särskilt stöd eller tillsyn om

1. minst halva strafftiden, dock minst tre månader, har avtjänats,

2. det inte finns någon beaktansvärd risk för att han eller hon kommer att begå brott, undandra sig straffets fullgörande eller på annat sätt allvarligt missköta sig, och

3. han eller hon utför arbete, får behandling eller deltar i utbildning eller särskilt anordnad verksamhet.

Den intagne får inte vistas utanför halvvägshuset annat än på särskilt bestämda tider.

En intagen som inte har fyllt arton år får beviljas vistelse i halvvägshus tidigare än vad som följer av andra stycket 1 om det finns särskilda skäl.

En frigivningsförberedande åtgärd ska som utgångspunkt planeras så att den kan pågå fram till tidpunkten för villkorlig frigivning.

Vid bedömningen av vilken eller vilka frigivningsförberedande åtgärder som kan beviljas ska det särskilt beaktas om den intagne

1. har behov av introduktion i arbetslivet eller i annan verksamhet som kan främja en stabil tillvaro efter frigivningen,

2. har behov av vård eller behandling mot missbruk av beroendeframkallande medel eller mot något annat särskilt förhållande som kan antas ha samband med hans eller hennes brottslighet,

3. har behov av särskilt stöd eller tillsyn,

4. har tillgång till bostad, eller

5. arbetar, får behandling eller deltar i utbildning eller särskilt anordnad verksamhet.

5 §⁵

Utökad frigång innebär att en intagen under kontrollerade former avtjänar fängelsestraffet i sin bostad.

En frigivningsförberedande åtgärd ska förenas med de villkor som behövs för att syftet med åtgärden ska uppnås eller för att Kriminalvården ska kunna utöva nödvändig kontroll. Elektronisk övervakning får användas för att kontrollera att meddelade villkor följs.

⁴ Senaste lydelse 2026:000.

⁵ Senaste lydelse 2026:000.

Utökad frigång får beviljas om

1. minst halva strafftiden, dock minst tre månader, har avtjänats,

2. det inte finns någon beaktansvärd risk för att den intagne kommer att begå brott, undandra sig straffets fullgörande eller på annat sätt allvarligt missköta sig,

3. han eller hon har tillgång till bostad, och

4. han eller hon utför arbete, får behandling eller deltar i utbildning eller särskilt anordnad verksamhet.

En intagen som inte har fyllt artion år får beviljas utökad frigång tidigare än vad som följer av andra stycket 1 om det finns särskilda skäl.

Om det på grund av nya omständigheter finns skäl för det, får Kriminalvården ändra, upphäva eller besluta om nya villkor.

Om det finns särskilda skäl får Kriminalvården förena en frigivningsförberedande åtgärd som innebär att en intagen är placerad i ett sådant hem som avses i 9 kap. 1 § socialtjänstlagen (2025:400) med en särskild föreskrift som avses i 26 kap. 16 § andra stycket 4 brottsbalken som ska gälla för tiden efter villkorlig frigivning. Om det på grund av nya omständigheter finns skäl för det, får Kriminalvården ändra, upphäva eller besluta om en ny särskild föreskrift.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

6 §⁶

Ett tillstånd till en utslussningsåtgärd ska förenas med de villkor som behövs för att syftet med åtgärden ska uppnås eller för att Kriminalvården ska kunna utöva nödvändig kontroll. Elektroniska hjälpmedel får användas för att kontrollera meddelade villkor.

En frigivningsförberedande åtgärd som innebär att den intagne har sin dygnsvila utanför anstalt ska förenas med villkor om att han eller hon inte får vistas utanför ett kontrollerat hem, ett sådant hem som avses i 9 kap. 1 § socialtjänstlagen (2025:400) eller sin bostad annat än på särskilt bestämda tider. Om en frigivningsförberedande åtgärd innebär att den intagne har sin dygnsvila i sin bostad ska villkoret inledningsvis kontrolleras genom elektronisk övervakning under högst sex månader.

⁶ Senaste lydelse 2019:463.

Om det på grund av nya omständigheter finns skäl för det, får Kriminalvården ändra, upphäva eller besluta nya villkor.

Om det finns särskilda skäl, får Kriminalvården förena en vårdvistelse enligt 3 § med en föreskrift enligt 26 kap. 16 § andra stycket 4 brottsbalken som ska gälla för tiden efter villkorlig frigivning. Om det på grund av nya omständigheter finns skäl för det, får Kriminalvården ändra, upphäva eller besluta en ny föreskrift.

7 §

Den som är beviljad en *utslussningsåtgärd* är skyldig att på begäran lämna urin-, utandnings-, saliv-, svett-, blod- eller hårprov för kontroll av att han eller hon inte är påverkad av alkohol, narkotika, något annat berusningsmedel, något sådant medel som avses i 1 § lagen (1991:1969) om förbud mot vissa dopningsmedel eller någon sådan vara som omfattas av lagen (1999:42) om förbud mot vissa hälsofarliga varor.

Den som är beviljad en *frigivningsförberedande åtgärd* är skyldig att på begäran lämna urin-, utandnings-, saliv-, svett-, blod- eller hårprov för kontroll av att han eller hon inte är påverkad av alkohol, narkotika, något annat berusningsmedel, något sådant medel som avses i 1 § lagen (1991:1969) om förbud mot vissa dopningsmedel eller någon sådan vara som omfattas av lagen (1999:42) om förbud mot vissa hälsofarliga varor.

8 §

Ett tillstånd till en *utslussningsåtgärd* ska upphävas om

Ett tillstånd till en *frigivningsförberedande åtgärd* ska upphävas och den intagne omedelbart föras till en anstalt för fortsatt verkställighet av fängelsestraffet i anstalten om

1. det inte längre finns förutsättningar för åtgärden, eller

2. den intagne inte rättar sig efter de villkor som meddelats eller fullgör de skyldigheter som gäller för *utslussningsåtgärden*.

2. den intagne inte rättar sig efter de villkor som meddelats eller fullgör de skyldigheter som gäller för *åtgärden*, och *misskötsamheten inte är av mindre betydelse*.

9 §

Om ett tillstånd till en påbörjad utslussningsåtgärd upphävs, ska den intagne omedelbart föras till en anstalt för fortsatt verkställighet av straffet i anstalten.

Kriminalvården får anlita ett bolag, en förening, en samfällighet eller en stiftelse för verksamhet som avser ett kontrollerat hem.

10 §

Kriminalvården får anlita ett bolag, en förening, en samfällighet eller en stiftelse för verksamhet med halvvägshus.

Den som bedriver ett kontrollerat hem i enskild regi enligt 9 § eller ett sådant hem som avses i 9 kap. 1 § socialtjänstlagen (2025:400) ska

1. fortlöpande hålla Kriminalvården underrättad om hur verksamheten fortskrider,

2. samråda med Kriminalvården i frågor av större vikt, och

3. omedelbart anmäla om den intagne inte rättar sig efter de villkor som meddelats eller fullgör de skyldigheter som gäller för den frivårdningsförberedande åtgärden.

11 §⁷

Den som bedriver ett halvvägshus i enskild regi enligt 10 § eller ett hem för vårdvistelse enligt 9 kap. 1 § socialtjänstlagen (2025:400) ska

1. fortlöpande hålla Kriminalvården underrättad om hur verksamheten fortskrider,

2. samråda med Kriminalvården i frågor av större vikt, och

3. omedelbart anmäla om den intagne inte rättar sig efter de villkor som meddelats eller fullgör de skyldigheter som gäller för utslussningsåtgärden.

Den som är anställd av eller har ett uppdrag hos ett bolag, en förening, en samfällighet eller en stiftelse som bedriver verksamhet i ett kontrollerat hem eller ett sådant hem som avses i 9 kap. 1 § socialtjänstlagen (2025:400), får inte obehörigen röja eller utnyttja vad han eller hon på grund av sin anställning eller sitt uppdrag har fått veta om en enskilds personliga förhållanden eller förhållanden av betydelse för att utreda och lagföra brott.

13 kap.

3 §

En fråga om att upphäva ett tillstånd till en påbörjad vårdvistelse, en vistelse i halvvägshus eller en utökad frigång prövas av en övervakningsnämnd efter en anmälan av Kriminalvården. Nämnden

En fråga om att upphäva ett tillstånd till en påbörjad frivårdningsförberedande åtgärd som innebär att den intagne har sin dygnsvila utanför anstalt prövas av en övervakningsnämnd efter en an-

⁷ Senaste lydelse 2025:438.

den får också självmant ta upp frågan till prövning.

mälan av Kriminalvården. Nämnden får också självmant ta upp frågan till prövning.

5 §

En fråga om att upphäva ett tillstånd till en *utslussningsåtgärd* enligt 3 och 4 §§ prövas av den övervakningsnämnd inom vars verksamhetsområde det frivårdskontor där den intagne är inskriven är beläget. Om det finns särskilda skäl, får en annan övervakningsnämnd pröva en sådan fråga.

En fråga om att upphäva ett tillstånd till en *frigivningsförberedande åtgärd* enligt 3 och 4 §§ prövas av den övervakningsnämnd inom vars verksamhetsområde det frivårdskontor där den intagne är inskriven är beläget. Om det finns särskilda skäl, får en annan övervakningsnämnd pröva en sådan fråga.

Denna lag träder i kraft den 2 juli 2026.

5 Förslag till lag om ändring i lagen (2026:000) om verkställighet av säkerhetsförvaring

Härigenom föreskrivs att 4 kap. 3 och 7 §§ lagen (2026:000) om verkställighet av säkerhetsförvaring ska ha följande lydelse.

Lydelse enligt prop. 2025/26:95

Föreslagen lydelse

4 kap.

3 §

Kriminalvården får besluta att den dömda under den villkorade utslussningen ska bli föremål för sådana *utslussningsåtgärder* som anges i 11 kap. fängelselagen (2010:610).

Det som sägs om skyldighet för en intagen att lämna vissa prover och om upphävande av tillstånd till en *utslussningsåtgärd* i 11 kap. 7 och 8 §§ fängelselagen ska tillämpas även i fråga om den som genomgår villkorad utslussning. Detsamma gäller det som sägs om beslut om upphävande av tillstånd till en *utslussningsåtgärd* och om överklagande av beslut i 13 kap. 3–5 §§ och 14 kap. 4 § samma lag.

Kriminalvården får besluta att den dömda under den villkorade utslussningen ska bli föremål för sådana *frigivningsförberedande åtgärder* som anges i 11 kap. fängelselagen (2010:610).

Det som sägs om skyldighet för en intagen att lämna vissa prover och om upphävande av tillstånd till en *frigivningsförberedande åtgärd* i 11 kap. 7 och 8 §§ fängelselagen ska tillämpas även i fråga om den som genomgår villkorad utslussning. Detsamma gäller det som sägs om beslut om upphävande av tillstånd till en *frigivningsförberedande åtgärd* och om överklagande av beslut i 13 kap. 3–5 §§ och 14 kap. 4 § samma lag.

7 §

Om ett beslut om verkställighet utanför anstalt upphävs enligt 6 § andra stycket, ska den dömda omedelbart föras till en anstalt för fortsatt verkställighet av påföljden i anstalten. Detsamma gäller om en *utslussningsåtgärd* upphävs enligt 3 § andra stycket.

Om ett beslut om verkställighet utanför anstalt upphävs enligt 6 § andra stycket, ska den dömda omedelbart föras till en anstalt för fortsatt verkställighet av påföljden i anstalten. Detsamma gäller om en *frigivningsförberedande åtgärd* upphävs enligt 3 § andra stycket.

Denna lag träder i kraft den 2 juli 2026.